

”Ainutlaatuinen on jokainen kiintymyssuhde”

Adoptio- ja sijaisvanhempien kokemuksia Hoitava kiintymys -työskentelymallista

Jenny Pitkänen & Katja Kaartinen

Opinnäytetyö
Huhtikuu 2018
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala
Sosionomi (AMK), sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Tekijä(t) Kaartinen, Katja Pitkänen, Jenny	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä Huhtikuu 2018
	Sivumäärä 59	Julkaisun kieli Suomi
		Verkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi "Ainutlaatuinen on jokainen kiintymyssuhde" Adoptio- ja sijaisvanhempien kokemuksia Hoitava kiintymys -työskentelymallista		
Tutkinto-ohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) Kiiskilä, Taja; Sihvonen, Sanna		
Toimeksiantaja(t) Pelastakaa Lapset ry		
Tiivistelmä <p>Pelastakaa Lapset ry järjesti vuoden kestäväen Hoitava kiintymys – ryhmän sijais- ja adoptiovanhemmille, jonka päämääränä oli vahvistaa vanhemman ja lapsen välistä kiintymyssuhdetta. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää sijais- ja adoptiovanhempien kokemuksia siitä, miten merkitykselliseksi vanhemmat kokivat Hoitava kiintymys – työskentelymallin kiintymyssuhteen kehittämisessä ja vahvistamisessa. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa Pelastakaa Lapset ry:lle tietoa ryhmän toimivuudesta, jonka avulla he pystyvät kehittämään tulevien ryhmien toimintaa. Lisäksi tarkoituksena oli tuoda esille vanhempien kokemuksia vertaistuen merkityksellisyydestä ryhmässä.</p> <p>Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena, sillä sen keinoin saatiin vanhempien ääni parhaiten esille. Tutkimuksen menetelmäksi valikoitui teemahaastattelu. Haastatteluihin osallistui Hoitava kiintymys – ryhmässä käyneistä vanhemmista kaksi adoptiovanhempaa ja viisi sijaisvanhempaa. Kaikissa näissä perheissä oli koettu erilaisia haasteita liittyen kiintymyssuhteeseen.</p> <p>Opinnäytetyö osoitti kaikkien vanhempien olleen tyytyväisiä ryhmän toimintaan, sieltä saatuun tietoon ja tukeen. Haastatteluissa esille nousi erityisesti vanhempien toisilleen antama vertaistuki sekä ryhmästä saadun tiedon avulla saatu ymmärrys lapsen tilanteesta. Tämän ymmärryksen kautta vanhemmat pystyivät muokkaamaan omaa ajattelutapaansa ja käyttäytymistään vielä enemmän lapsen kiintymyssuhdetta tukevaksi. Vanhemmat kertoivat huomanneensa myönteisiä muutoksia lastensa käyttäytymisessä ja näin ollen myös vanhempien ja lasten välisissä kiintymyssuhteissa. Vanhemmat olivat kokeneet, että he eivät olleet saaneet aiemmin tarpeeksi tietoa kiintymyssuhteen merkityksestä tilanteessa, jossa lapsi oli joutunut kokemaan katkoksia kiintymyssuhteessa. Tämä osoitti, että Hoitava kiintymys-ryhmän kaltaisille ryhmille on tarvetta.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Kiintymyssuhde, vanhemmuus, adoptiovanhemmat, sijaisvanhemmat, vertaistuki, Hoitava kiintymys – työskentelymalli, teemahaastattelu		
Muut tiedot (salassa pidettävät liitteet)		

Author(s) Kaartinen, Katja Pitkänen, Jenny	Type of publication Bachelor's thesis	Date April 2018 Language of publication: Finnish
	Number of pages 59	Permission for web publication: x
Title of publication "Every attachment is unique" Adoption and foster parents' experiences of the Caring affection -working model		
Degree programme Social Services		
Supervisor(s) Kiiskilä, Taja; Sihvonen, Sanna		
Assigned by Pelastakaa Lapset ry (Save the Children)		
Abstract <p>Pelastakaa Lapset ry organized a year-long Caring affection -group for foster and adoption parents with the aim to strengthen the relationship between parents and children. The objective of the study was to examine how significant the parents found the Caring affection -working model in developing and strengthening attachment.</p> <p>The purpose of the study was to produce information for the Pelastakaa Lapset-organisation about the functionality of the group so that the organisation would be able to develop the activities of the future groups. Another aim was to describe the parents' experiences related to the significance of peer support in the group. The study was carried out as qualitative research, as it was the best way to highlight the parents' views. Theme interview was selected as the research method. Of the parents who attended the Caring affection -group two adoption parents and five foster parents participated in the interviews. All these families had experienced various challenges related to attachment.</p> <p>According to the results, all parents were satisfied with the group's activities as well as with the information and support that they received. The interviews highlighted, in particular, the mutual peer support in the group as well as the information provided by the group, which helped to better understand the child's situation. Through this understanding, the parents were able to shape their own thinking and behaviour so that they could support the child's attachment even more. The parents reported that they had noticed positive changes in the children's behaviour and, consequently, in their attachment. The parents thought that previously they had been insufficiently informed about the significance of the relationship with the child in a situation where the child had experienced interruptions in affection. This indicated that there is a need for groups like Caring affection.</p>		
Keywords/tags (subjects) Attachment, parenting, adoption parents, foster parents, peer support, Caring affection –working model, theme interview		
Miscellaneous (Confidential information)		

Sisältö

1	Johdanto	3
2	Vanhemmuus	4
	2.1 Adoptiovanhemmuus	6
	2.2 Sijaisvanhemmuus	7
3	Kiintymyssuhde	10
	3.1 Kiintymyssuhdemallit	12
	3.2 Kiintymyskäyttäytyminen	14
4	Pelastakaa Lapset ry	16
	4.1 Pelastakaa Lapset ry:n esittely	16
	4.2 Vertaistuki	17
5	Hoitava kiintymys – työskentelymalli	19
	5.1 Moduuli 1	22
	5.2 Moduuli 2	24
	5.3 Moduuli 3	25
6	Tutkimuksen toteuttaminen	26
	6.1 Tarkoitus ja tavoitteet	26
	6.2 Kohderyhmä	27
	6.3 Menetelmät	27
	6.4 Aineiston analysointi	29
7	Tutkimuksen tulokset	31
	7.1 Taustatiedot	32
	7.2 Hoitava kiintymys – ryhmän toiminta	33
	7.2.1 Vertaistuki ryhmässä	33
	7.2.2 Sisältö	34

	2
7.2.3 Ajatukset vetäjistä	36
7.2.4 Vanhempien tyytyväisyys	36
7.2.5 Kehitysideat	37
7.3 Vanhemman ja lapsen välinen kiintymyssuhde	38
7.3.1 Mitä kiintymyssuhde on	38
7.3.2 Kiintymyssuhteen haasteet	40
7.3.3 Kiintymyssuhteen vahvistaminen.....	41
7.3.4 Kiintymyssuhteessa tapahtuneet muutokset.....	42
7.4 Tulosten yhteenveto	43
8 Pohdinta.....	45
8.1 Tutkimuksen arviointi.....	49
8.2 Eettisyys ja luotettavuus	49
8.3 Jatkotutkimusmahdollisuudet.....	51
Lähteet	52
Liitteet.....	57
Liite 1. Haastattelurunko.....	57
Liite 2. Suostumuslomake	59
Kuviot	
Kuvio 1. Vanhemmuuden talomalli.....	24
Kuvio 2. Analyysin eteneminen	29
Kuvio 3. Esimerkki teemoittelusta.....	31
Kuvio 4. Päätulokset	44

1 Johdanto

Vanhemmuutta ei tule ajatella tilana, vaan prosessina, johon ei valmistuta. Se on jostain, jota ei vain suoriteta tai josta vain suoriudutaan. Lapset tekevät aikuisista vanhempia ja kasvattavat vanhemmista aikuisia. Jotta ihmiseksi ja vanhemmaksi kasvamisen onnistuu, vaatii se ponnistelua, työtä ja luopumisia. Vanhemmuus on suhde, joka kestää eliniän. Siitä ei voi vain sanoutua irti, vaikka monet tekevätkin niin. Vanhemmuutta pidetään ihmisoikeutena, mutta vielä enemmän sitä pidetään velvollisuutena suhteessa lapseen. Vanhemmuudessa lapsen oikeuksille annetaan enemmän tilaa kuin vanhemman oikeuksille ja sillä tarkoitetaan sitä, että vanhempi asettaa lapsen hyvinvoinnin ja tarpeet oman itsensä edelle. (Schmitt 2002, 324.)

Varhaislapsuudessa koetulla hoivalla on pitkäaikaisia vaikutuksia lapsen kehitykseen. Kiintymyssuhdeteorian perustana on läheisten, turvallisten ja pysyvien kiintymyssuhdeiden merkitys lapsen kehitykseen. Kun lapsi sijoitetaan tai adoptoidaan, hänen elämässään tapahtuu katkos ja kiintymyssuhdeteorian peruseriaa on rikottu. Etenkin tilanteessa, jossa lapsi sijoitetaan lastensuojelun toimenpiteenä, lapsella ei välttämättä ole aiempaa kokemusta turvallisesta kiintymyssuhteesta. (Kalland 2011, 207.)

Hoitava kiintymys – työskentelymalli on suunnattu sijais- ja adoptiovanhemmille sekä muille henkilöille, jotka ovat tekemisissä traumoja ja kiintymyksen ongelmia kokenneiden lasten kanssa. Ryhmämuotoisella työskentelymallilla on tarkoitus antaa ohjausta ja tukea perheille näissä haasteissa. Hoitava kiintymys – työskentelymallin on kehittänyt englantilainen Kim Golding. Hän on kirjoittanut aiheesta kirjan nimeltä *Nurturing Attachments, Training Resource*. Elina Lätti on suomentanut kyseisen teoksen, *Hoitava kiintymys- terapeutin vanhemmuus*, ja lähtenyt toteuttamaan työskentelymallia suomalaisten adoptio- ja sijaisvanhempien parissa. (Golding 2014, 13, 19.)

Opinnäytetyön teoreettisessa osassa käsitellään adoptio- ja sijaisvanhemmuutta, lapsen ja vanhemman välistä kiintymyssuhdetta sekä vertaistukea. Tutkimukseen haastateltiin sijais- ja adoptiovanhempia, jotka ovat osallistuneet Pelastakaa Lapset ry:n järjestämään ammatillisesti ohjattuun Hoitava kiintymys -ryhmään. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää vanhempien kokemuksia Hoitava kiintymys -työskentelymallin merkityksellisyydestä omaan vanhemmuuteen ja erityisesti kiintymyssuhteeseen lapsen kanssa. Tarkoituksena on tuottaa tietoa, jonka avulla Pelastakaa Lapset ry voi kehittää toimintaansa.

2 Vanhemmuus

Vanhemmuus ei ole yksiselitteinen käsite, vaan sitä voidaan määritellä useasta eri näkökulmasta. Vanhemmuutta voidaan kuvata biologisesta, juridisesta, sosiaalisesta ja psykologisesta näkökulmasta. Vanhemmuuteen sisältyy myös käsite huoltajuudesta. Perheen ulkopuolinen henkilö on voitu määritellä myös lapsen viralliseksi huoltajaksi, joko vanhempien kanssa siitä sopimalla tai oikeuden päätöksellä. (Hansen, Janhunen, Kytöpuu, Salo, Seppänen, Seppänen, Tapio & Vilén 2010, 10–11; Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2012, 31.)

Biologisen vanhemmuuden perustana on lapsen vanhemmilta saama geeniperimä. Lapsen synnyttänyt nainen ja hänen aviopuolisonsa saavat automaattisesti lapsen huoltajuuden ja vanhemmuuden. Juridinen vanhemmuus tarkoittaa lain mukaan määriteltä tai oikeudessa määrättyä lapsen vanhempaa. Biologiset vanhemmat ovat lähtökohtaisesti lapsen juridisia vanhempia, mutta esimerkiksi adoptiossa juridinen vanhemmuus siirtyy biologisilta vanhemmilta adoptiovanhemmille. Sosiaalinen vanhemmuus on sellaisella aikuisella henkilöllä, joka huolehtii lapsen arkeen olennaisesti kuuluvista asioista, kuten vaatetuksesta ja ruoasta. Psykologinen vanhemmuus viittaa

lapsesta huolta pitävään aikuiseen, jota lapsi voi tunnetasolla pitää omana vanhempanaan. Psykologinen vanhemmuus on erittäin tärkeää lapsen tukemisessa, sillä lapsi ottaa vastaan parhaiten psykologisen vanhemman tuen. (Hansen ym. 2010, 10–11; Järvinen ym. 2012, 31.)

Vanhemmuus alkaa ensimmäisen lapsen tullessa perheeseen. Vanhemmuudessa on kyse lapsen vastaanottamisesta, hänen hyväksymisestäään ja rakastamisestaan juuri sellaisena kuin hän on. Tämän tulisi tapahtua ehdoitta, vaikka lapsi olisikin hyvin erilainen verrattuna vanhemman luomiin mielikuviin. (Schmitt 2002, 307, 312.)

Vanhemmuus syntyy aikuisen ja lapsen kohtaamisessa. Lapsilla on paljon tarpeita ja tunteita, joihin vanhemman tulisi vastata. (Kristeri 1999, 14.) Vanhemmuutta ei pidä ajatella työnä tai muuna toimintana, eikä sen tarkoituksena ole kasvattaa lasta tiettyyn muottiin. Vanhemmuus on lapsesta huolehtimista, joka sisältää syvällisen, ainutlaatuisen ja inhimillisen suhteen sekä tunteen erityisestä rakkaudesta. (Gopnik 2016, 15.) Laakkonen (2010, 58) on tutkinut vanhempien käsityksiä vanhemmuudesta ja kasvatuksesta nykypäivänä. Tutkimuksessaan hän toteaa vanhempien ymmärtävän vanhemmuuden laaja-alaisen vastuun. Vanhemmat kokevat olevansa vastuussa lapsen kasvusta ja kehityksestä, fyysisten ja psyykkisten tarpeiden huolehtimisesta sekä muusta yleiseen hyvinvointiin kuuluvista asioista. Tutkimukseen osallistuneet vanhemmat liittivät vastuun lisäksi vanhemmuuteen myös suuren ilon ja onnen.

Onnistuneessa vanhemmuudessa tavoitellaan tasapainon löytämistä eri ulottuvuuksien välillä. Tällaisia ulottuvuuksia ovat esimerkiksi riippumattomuus ja riippuvuus, valinnanvapaus ja sääntöjen noudattaminen, itsenäisyys ja emotionaalinen läheisyys sekä turvallisuuden säilyttäminen ja uusien asioiden tutkiminen. Hyvin toimivassa vanhemman ja lapsen välisessä suhteessa sekä turvallisessa kiintymyksessä vanhemman tulee ymmärtää lapsen käyttäytymisen merkitys, jotta hän pystyy reagoimaan siihen oikealla tavalla. Vanhemmat joutuvat tekemään valintoja sekä muokkaamaan, tai täysin muuttamaan aiempia päätöksiään lapsen reaktion perusteella. (Hughes

2011, 16.) Kristerin (1999, 14–15) mukaan lapsen kasvaessa alkaa turhautuminen vanhempien mahdollisuuksiin vastata hänen tarpeisiinsa. Tällöin lapsi alkaa opettelemaan vastuunottamista itsestään ja myöhemmin myös muista. Jotta lapsi kykenee vastuun opetteluun, tarvitsevat he ensin vanhemman turvaa ja läsnäoloa, jossa lapsi voi kokea, että hänestä on huolehdittu ja häntä on otettu riittävästi huomioon.

2.1 Adoptiovanhemmuus

Biologisten vanhempien oikeudet ja velvollisuudet siirtyvät lapsen adoptiovanhemmille adoption eli lapseksiottamisen kautta. Adoptiolapsi on perheessä samassa asemassa biologisen lapsen kanssa, jolloin hän on oikeutettu adoptiovanhemman sukunimeen, huoltajuuteen, elatukseen ja perintöön. Adoptiosuhdetta ei voi purkaa. (Hansen ym. 2010, 15.)

Adoptio on sijaishuollossa ainut vaihtoehto, jossa lapsi voidaan sijoittaa juridisesti pysyvästi perheeseen (Kalland 2011, 210). Tarjotakseen lapselle suotuisan ja turvallisen kasvuympäristön adoptiovanhempien on käsiteltävä omat menetyksensä esimerkiksi lapsettomuuteen liittyen. Kehitysviiveistä johtuvien vaikeuksien vuoksi adoptiovanhemman tulee pystyä tarjoamaan tukea lapselle koko lapsuuden ja nuoruuden ajan. Tästä johtuen adoptiovanhempien psyykinen ja fyysinen terveys tulisi olla hyvä ja ikäero lapseen ei saa olla liian suuri. (Adoptiota harkitsevalle n.d.) Adoptiolain (L 22/2012, 6§, 7§) mukaan adoptoitavan ollessa alaikäinen, lapsen ja adoptionhakijan välinen ikäero tulee olla vähintään 18 vuotta, mutta korkeintaan 45 vuotta. Iältään adoptionhakijan tulee olla 25 vuotta täyttänyt henkilö. Mikäli adoptoitava lapsi on alaikäinen, hakija saa olla iältään korkeintaan 50 vuotta.

Adoptiovanhemmat koostuvat erilaisista ihmisistä, joilla on omat taustat, tarpeet, odotukset ja toiveet. Heillä on kuitenkin yhteisenä tavoitteena adoptiovanhemmuus, jonka johdosta heistä tulee sosiaalipalvelun asiakkaita. Tässä tilanteessa heidän on

sopeuduttava siihen, että viranomaiset selvittävät heidän henkilökohtaisia asioitaan. Päätösvallan siirtyessä viranomaisille adoptiohakijoissa voi herätä epävarmuuden ja voimattomuuden tunteita, kuten muillakin sosiaalipalveluita käyttävillä henkilöillä usein on. (Eriksson 2015, 72.)

Kansainvälisen adoption tehtävänä on tukea lapsen etua. Kansainvälisen adoption kautta autetaan sellaisia lapsia, joilla ei ole mahdollisuutta omassa maassaan saada perhettä tai joilla on uhkana joutua pitkäaikaiseen laitoshoitoon. Kansainvälisessä adoptiossa pidetään huoli siitä, että lasten uusilla perheillä on tarvittavat valmiudet huolehtia lapsesta sekä tukea häntä elämässään. Lisäksi huolehditaan, että perheillä on asianmukaiset luvat adoptoimiseen. Kansainvälisessä adoptiossa noudatetaan sekä Suomen että lähtömaan adoptiolainsäädäntöä, lasten oikeuksien kansainvälisiä sopimuksia sekä lapsen oikeuksia kunnioittavia adoptiokäytäntöjä. (Kansainväliset adoptiot n.d.)

Adoptioprosessi alkaa ja päättyy aina adoptioneuvonnalla. Adoptioneuvonta on lakisääteistä ja sitä antavat Suomessa kuntien sosiaaliviranomaisten lisäksi Pelastakaa Lasten aluetoimistot. Adoptioneuvonnan jälkeen seuraava vaihe on hakea kansainvälistä adoptiolupaa. Myönteisen lupapäätöksen saatua, tehdään adoptiohakemus, joka lähetetään viranomaisten toimesta hakijoiden valitsemaan maahan. Adoptiovanhemmat saavat tiedon heille nimetystä lapsesta kansainvälisen adoptiopalvelun kautta, jonka jälkeen he matkustavat itse hakemaan lasta hänen syntymämaastaan. (Kansainväliset adoptiot n.d.)

2.2 Sijaisvanhemmuus

Sijaisvanhemmiksi määritellään sellaiset henkilöt, jotka antavat kodin lapselle, joka ei lastensuojelullisista syistä voi asua biologisten- tai adoptiovanhempiansa kanssa

(Hansen ym. 2010, 20). Lapset voivat tulla perheisiin avohuollon sijoituksen, kiireellisen sijoituksen tai huostaanoton kautta. Lastensuojelussa käytetään lievimmän riittävän toimenpiteen periaatetta, mikä tarkoittaa sitä, että ensisijaisesti lapsen elämään liittyviä haasteita pyritään korjaamaan lapsen kotona asuessaan avohuollon tukitoimien avulla. Näiden tukitoimien on tarkoitus tukea vanhemmuutta, sekä edistää lapsen positiivista kehitystä. Avohuollon tukitoimia järjestetään lapsen ja perheen tarpeiden mukaan ja niitä voivat olla esimerkiksi päivähoito, kotipalvelu, tukiperhe tai loma- ja virkistystoiminta. (Milloin lapsi sijoitetaan oman kodin ulkopuolelle? N.d.; Taskinen 2010, 69, 71-72.)

Avohuollon sijoitus on tuen tarvetta arvioiva, kuntouttava tai lapsen hoidosta tilapäisesti vastaava jakso, joka järjestetään asiakassuunnitelmassa sovitulla tavalla (LastSL 417/2007 37§). Avohuollon sijoituksessa lapsi voidaan sijoittaa yhdessä vanhemman, huoltajan tai muun hoidosta ja kasvatuksesta vastaavan henkilön kanssa. Tällaisissa tilanteissa sijoitus on aina vapaaehtoinen, jolloin vanhemmilla tai huoltajilla pysyvät oikeudet lapsen huoltajuuteen, joten he voivat päättää sijoituksen päättymisestä. Kiireellinen sijoitus tehdään lapsen ollessa välittömässä vaarassa ja silloin, kun läheispiiristä ei löydy hänestä huolehtivaa henkilöä. Tällöin lastensuojelun tehtävänä on ottaa lapsi turvaan. Kiireellinen sijoitus on aina väliaikainen, mutta mikäli lapsen kotiinpaluu ei ole lapselle turvallista aloitetaan huostaanoton valmistelu, jos huostaanoton kriteerit täyttyvät. Huostaanottoon ryhdytään, jos lapsen terveyttä tai kehitystä vakavasti vaarantavat puutteet hänen huolenpidossaan tai muissa kasvuolosuhteissa tai, jos lapsi vaarantaa omalla käyttäytymisellään terveyttään tai kehitystään. Huostaanotto on lastensuojelun viimeinen vaihtoehto, joka tulee kyseeseen ongelmien ollessa erittäin vakavia tai, kun ne ovat kestäneet kauan. Lastensuojelun tukitoimien tulee olla aina lapsen edun mukaisia. (LastSL 417/2007 40§; Milloin lapsi sijoitetaan oman kodin ulkopuolelle? N.d.; Taskinen 2010, 72.)

Lapset tarvitsevat kasvunsa tueksi turvallisen kodin, kiinnittymisen ja kiintymisen mahdollisuuden sekä luotettavaa vanhemmuutta. Sijaisperheenjäsenenä lapsi voi elää kaikille luontevassa kasvuympäristössä eli perheessä. Sijaisperheen merkitys on

todettu merkittäväksi lapsen kasvulle ja kehitykselle, varsinkin kiintymyssuhteen syntymisen kannalta. Lapsi saa sijaisperheestä hyvän perhe-elämän mallin ja oppii tärkeitä elämän perusasioita sekä luo usein läpi elämän kestäviä ihmissuhteita. (Lastensuojelun perhehoidon vahvuudet n.d.)

Sijaishuollossa lapsi sijoitetaan asumaan kodin ulkopuolelle. Näitä sijaishuoltopaikkoja ovat perhehoito, laitoshuolto tai muu lapsen tarpeita edellyttävä paikka. Perhehoito on lastensuojelulain mukaan ensisijainen sijoitusmuoto. (LastSL 417/2007 49§, 50§.) Sijoitusta tarvitsevien lasten ja nuorten tarpeet ovat yksilöllisiä, sen vuoksi tarvitaan myös erilaisia sijaisperheitä. Sijaisvanhempien tulisi pystyä vastaamaan lapsen tai nuoren tarpeisiin sekä sitoutua vanhemmuuteensa niin pitkään kuin lapsella tai nuorella on sijaiskodin tarve. Sijaisvanhempien terveys ja voimavarat tulevat olla sellaisella tasolla, että ne riittävät lapsen hoitamiseen. Sijaisperheen tulee taata lapselle turvallinen elämä sekä hyvät ihmissuhteet. Lapsen tai nuoren hoidosta huolehtimisen lisäksi sijaisvanhemman tulee tehdä yhteistyötä myös lapsen vanhempien, sosiaalityöntekijöiden ja muiden mahdollisten tahojen kanssa. Sijaisvanhemmaksi voi ryhtyä, vaikka perheessä olisi myös biologisia lapsia. Lisäksi sijaisvanhemmaksi käy myös lapsen pariskunta tai yksineläjä. Sijaisvanhemman iälle ei ole säädetty ehdottomia rajoja, mutta yleisenä tapana on pidetty, että vanhemman tulisi sopia lapsen biologiseksi vanhemmaksi oman ikänsä puolesta. Erilaisissa tapauksissa, kuten sukulaissijaisvanhemmuuden kohdalla ikäkysymystä pohditaan yhdessä sijoittajan kanssa. (Mitä sijaisvanhemmuus on? n.d.)

Sijaisvanhempia vaaditaan käymään PRIDE-ennakkovalmennus ennen päätöstä sijaisvanhemmiksi ryhtymistä. PRIDE-ennakkovalmennuksen nimi tulee englanninkielisistä sanoista parents, resources, information, development ja education. Valmennuksen päätavoitteena on tuottaa tarpeeksi tietoa siitä, mitä tarkoittaa sijaisvanhemmaksi ryhtyminen lapselle, joka on kokenut suuria menetyksiä ja joka tarvitsee paljon tukea. Lisäksi tavoitteena on valmistaa vanhempia tunnetasolla sijaisvanhemmuuteen ja sen myötä tuleviin moniin tunteisiin, erilaisten elämyksellisten harjoitusten

kautta. (Back-Kiianmaa & Hakkarainen 2008, 122.) Muita koulutusvaatimuksia sijaisvanhemmille ei ole. Sijaisvanhemmat voivat toimia päätoimisena sijaisvanhempana tai käydä kodin ulkopuolisissa töissä. Sijaisvanhemmuudesta maksetaan kuukausittainen hoitopalkkio ja kulukorvaus. (Mitä sijaisvanhemmuus on? n.d.)

3 Kiintymyssuhde

Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan kiintymyssuhdetta suurelta osin John Bowlbyn laatiman teorian kannalta, sillä se on useiden kiintymyssuhdetta käsittelevien teosten lähtökohdaksi. Britannialaissyntyinen John Bowlby (1907–1990) oli nelilapsisesta aatelistiperheestä, jonka isä työskenteli arvostettuna kirurgina. Ajan hengen mukaan lasten hoitamisesta vastasi palvelusväki. Lapsille vanhemmat jäivät etäisiksi isän ollessa paljon poissa kotoa ja äidin hoivavietin puuttumisen vuoksi. Bowlby lähetettiin sisäoppilaitokseen, jolloin hän joutui kokonaan eroon vanhemmistaan. Lopulta hän aloitti lääketieteen opinnot Cambridgen yliopistossa. Opinnoistaan hän piti välivuoden, jonka aikana työskenteli sopeutumattomille tarkoitettussa koulussa. Vuoden aikana Bowlby teki töitä häiriintyneiden lasten ja nuorten parissa ja tuli tulokseen, että menetykset ja vastoinkäymiset olivat lasten ja nuorten ongelmien syytä. Palattuaan takaisin opintoihinsa hän valmistui psykiatriksi. (Sinkkonen 2001, 20–22.)

Kiintymyssuhde voidaan määritellä pitkäaikaiseksi siteeksi tärkeään henkilöön, jolla on tunnetasolla suuri merkitys. Lapsen minän kehittymisen lisäksi kiintymyssuhde vaikuttaa myös lapsen emotionaaliseen, sosiaaliseen ja älylliseen kehitykseen. (Keltikangas-Järvinen 2012, 29.) Lapselle tärkeän aikuisen pysyvyys ja todellinen läsnäolo jokapäiväisessä elämässä on edellytys lapsen hyvälle kehitykselle. Bowlbyn teorian mukaan hoivan täyttäessä tietyt ehdot, lapsi pystyy kiintymään häntä hoivaaviin aikuisiin. Lapsen turvallisimpana pitävän aikuisen ja lapsen välille kehittyy kiintymys ja tunneside. Lapsi voi turvautua hänelle luotettavimpaan aikuiseen, erityisesti uhan,

hädän ja pelon hetkillä. (Rusanen 2011, 27.) Bowlbyn kiintymyssuhdeteorian mukaan itseä koskevat käsitykset muodostuvat hoivasta ja hoivaajasta saadusta mallista. Hänen mukaansa aikuisen toimintamalleilla on suora seuraus lapsen kokemusmaailmaan ja lopulta oman itsensä määrittelemiseen. (Rusanen 2011, 73; viitattu Bowlby 1991b, 236–237, 240.)

Alun perin ajateltiin lapsen pystyvän solmimaan kiintymyssuhde ainoastaan yhteen henkilöön. Useamman kiintymyssuhteen luultiin olevan lapsen kehitykselle haitallista, mutta uusimmat tutkimukset todistavat nämä väittämät vääriksi. Pieni lapsi, vain puolitoistavuotias voi solmia 2-3 tärkeää kiintymyssuhdetta, joista yksi on ensisijainen suhde, johon lapsi luo erityisiä odotuksia. Lapsi ei odota, että kiintymyksen kohteena on välttämättä biologinen vanhempi, eikä kiintymyksen kohteen odoteta olevan tiettyä sukupuolta. Lapsen edellytykset kiintymyksen kohteelle ovat jatkuvuuden tunne, saatavilla olo sekä kyky vastata lapsen tarpeisiin. Biologia ei tee vanhemmista korvaamattomia, vaan adoptio- ja sijaisvanhemmat pystyvät yhtä hyvin olemaan ensisijaisia hoitajia sekä luomaan turvallisen kiintymyssuhteen lapseen. (Keltikangas-Järvinen 2012, 38.)

Hirn (2015, 78) on tarkastellut sijaisvanhempien kokemuksia vanhemman ja sijoitetun lapsen kiintymyssuhteesta. Tutkimuksessa tuli esiin sijaisvanhemman ja – lapsen välisen kiintymyssuhteen haasteet suhteen luomisvaiheessa. Vanhemmille tuli yllätyksenä, kuinka vaikeaa kiintymyssuhteen rakentaminen voi olla, vaikka olivatkin ennen sijaisvanhemmaksi ryhtymistä käyneet koulutuksen. Lindén (2017, 55) puolestaan on tutkinut adoptioperheiden arkea ja sen haasteita. Hänen tutkimuksestaan ilmeni, ettei kiintymyssuhteen luominen adoptiolapseen ole itsestään selvää. Tilanteissa, joissa kiintymyksen rakentuminen vei enemmän aikaa, vanhempi saattoi kokea syyllisyyttä ja tuntea pelkoa siitä, saisiko kiintymystä luotua koskaan. Sukula (2009, 101) on väitöskirjassaan tutkinut adoptiota ja yksinvanhemmuutta. Tutkimuksessa vanhemmat kertoivat äitiyden tunteiden kehittyvän heti adoption alkuvaiheessa lapsen luovutuksen jälkeen, mutta kiintymyksen kehittyminen puolestaan vaatii aikaa sekä yhteisiä hetkiä ja tekemistä lapsen ja vanhemman välillä. Kiintymys

koettiin asiana, jota yhdessä rakennetaan ja joka lujittaa lapsen ja vanhemman suhdetta.

Mikäli lapsi on joutunut viettämään varhaislapsuutensa isoissa laitoksissa tai hän on adoption tai sijoituksen myötä joutunut kokemaan katkoksia kiintymyssuhteissa varhaislapsuudessaan, voi hänellä ilmetä sellaisia käyttäytymispiirteitä ja ongelmia vuorovaikutuksessa, joita muuten tavataan vain harvoin ja jotka liittyvät erityisen kiintymyssuhteen puuttumiseen. Tällaisten lasten oirekuvaa kutsutaan reaktiiviseksi kiintymyssuhdehäiriöksi ja se jaetaan kahteen alatyyppiin. Näitä alatyyppejä ovat estynyt ja estoton. Estyneen alatyypin tunnusmerkkejä ovat lapsen kontaktista vetäytyminen ja kyvyttömyys olla vastavuoroisessa kontaktissa. Lapselta puuttuu kyky tunteiden säätelyyn, eikä hän hätääntyessään tai satuttaessaan itseään pyri hakemaan lohdutusta. Estottomasti tai valikoimattomasti käyttäytyvältä lapselta puuttuu normaali varautuneisuus ja hän ottaa kontaktia ventovieraisiin sekä muihin ystävällisiin aikuisiin. Vieraassa ympäristössä tällainen lapsi ei koe tarvetta tarkistaa esimerkiksi adoptiovanhempansa olinpaikkaa. (Kalland 2011, 211; Sinkkonen 2011, 261.)

3.1 Kiintymyssuhdemallit

Kiintymyssuhdeteoriassa turvallinen ja turvaton kiintymyssuhdemalli ovat keskeisiä käsitteitä. Kiintymyssuhdemallilla tarkoitetaan lapsen omaa näkemystä hoitajasta ja hoivasta, sekä lapsen tapaa toimia erityisesti pelästymistilanteissa. Kiintymyssuhdemalli sisältää myös aikuisen toimintatavan tilanteissa, joissa lapsi tarvitsee aikuisen tukea. (Rusanen 2011, 58.)

Turvallinen kiintymysmalli kehittyy, kun lapsi saa kasvaa ennakoitavassa ympäristössä ja uskaltaa tuoda kaikenlaiset, myös negatiiviset tunteensa esille ilman, että joutuu pelkäämään hylätyksi tulemista (Sinkkonen 2015, 27). Lapsen kyky oppia ja tutkia uusia asioita helpottuu, kun hän voi käyttää vanhempiaan turvallisuutensa

pohjana (Rusanen 2011, 63; viitattu Bureau, Béliveau, Moss & Lépine 2006, 54).

Pohja myöhemmille ihmissuhteille kehittyy turvallisen kiintymyssuhteen kautta. Lapsuudessa koettu turvallinen kiintymys on tukena elämän kaikissa pitkäaikaisissa ihmissuhteissa. (Keltikangas-Järvinen 2012, 40.)

Turvattomassa kiintymysmallissa kiintymysjärjestelmän mekanismi on häiriintynyt. Mikäli lapsi ei saa aikuiselta vastausta omaan hätäänsä tai aikuisen reaktio on epäjohdonmukainen, voi vähitellen alkaa kehittymään turvaton kiintymys lapsen ja aikuisen välille. Lapsi voi muuttaa käyttäytymistään ja pyrkii löytämään uuden keinon, jolla saa aikuisen huomion ja hoivan. Esimerkiksi äänekäs lapsi voi muuttua hyvinkin hiljaiseksi ja syrjään vetäytyväksi. (Rusanen 2011, 65.)

Välttelevästi turvaton lapsi ottaa etäisyyttä vanhempiinsa. Etäisyys voi ilmetä tunneperäisesti, fyysisesti tai molempina. Lapsi ei pysty turvautumaan vanhempiinsa edes stressitilanteissa. Hänen on vaikea tehdä aloitteita vanhempiensa suhteen, eikä hän pysty myöskään ottamaan vanhempiensa aloitteita vastaan. (Rusanen 2011, 66; viitattu: Cyr, Dubois-Comtois & Moss 2008, 143.) Välttelevästi turvattoman lapsen taustalla on riittämätön aikuisen tuki lapsen aloitteisiin ja avunpyyntöihin. Ongelmatilanteissa tällaiset lapset ovat passiivisia ja vihaa tai surua he eivät näytä ulospäin. (Rusanen 2011, 66; viitattu: Moss, Smolla, Guerra, Mazzarello, Chayer & Berthiaume 2006, 143.)

Ristiriitaisesti turvaton lapsi voi käyttäytyä vanhempiaan kohtaan passiivisesti ja osoittaa vastarintaa. Vanhempien huomion vain osittain saadessaan, yliaktiiviset ja äärimmäiset kommunikointikeinot tulevat vahvasti esiin näillä lapsilla tilanteissa, joissa heidän on saatava aikuisen huomio. Lapset tiedostavat, että vanhempien huomion voi saada ainoastaan ongelmien avulla, jonka vuoksi lapsi liioittelee tunteitaan. Ristiriitaisesti turvaton lapsi on usein vahvasti aikuisesta riippuvainen sekä haavoittuvainen ja heidän kykynsä itsenäistyä on heikentynyt. (Rusanen 2011, 67–68; viitattu Bureau ym. 2006, 54; Cyr ym. 2008, 143; Moss ym. 2006, 144.)

Jäsentymättömästi turvattomalla lapsella ei ole minkäänlaista tiettyä toimintatapaa. Lapsi voi kokea pelon ja hämmennyksen tunteita. Jäsentymättömyys voi tulla ilmi joko mielen tasolla tai käyttäytymisessä. Kiintymyksen kohteen ollessa samanaikaisesti sekä pelottava että turvallinen kehittyvä jäsentymätön kiintymys. Jäsentymättömyyttä turvattomuutta kokeneiden lasten tunnetasoinen häiriö on suurempaa, kuin muilla turvattomasti kiintyneillä lapsilla, sillä heille ei ole kehittynyt tarpeenmukaisia keinoja pelon ja turvattomuuden hallitsemiseen. (Rusanen 2011, 68–69; viitattu: Bureau ym. 2006, 54; Cyr ym. 2008, 143; Forbes, Evans, Moran & Pederson 2007, 957; Moss ym. 2006, 144.)

Kontrolloivasti turvaton lapsi pyrkii vanhempiansa kontrolloimiseen rankaisevalla, vihamielisellä tai huomiota hakevalla tavalla. Näissä tilanteissa aikuisen ja lapsen roolit ovat vaihtuneet keskenään. (Rusanen 2011, 69; viitattu: Bureau ym. 2006, 54; Cyr ym. 2008, 143.)

3.2 Kiintymyskäyttäytyminen

Kiintymyskäyttäytymisellä tarkoitetaan erityisesti pelottavissa tilanteissa tapahtuvaa lapsen erilaista ja haastavaa käyttäytymistä, jonka tarkoituksena on pitää yllä tai suojata läheisyyttä äitiin (Rusanen 2011, 31–32). Lapsen kokiessa yhteyden menetyksen kiintymyksen kohteeseensa, ilmaisee hän kiintymyskäyttäytymisellä läheisyyden tarpeensa. Tällaisia tilanteita voi esiintyä, kun lapsi kohtaa itselleen vieraan ihmisen, haukkuvan koiran tai esimerkiksi ääntelevän ja liikkuvan lelun. Tällöin lapsi etsii läheisyyttä itkun, hymyn, ääntelyn tai katseen avulla sekä hakeutumalla fyysisesti kiintymyksen kohteensa luokse. (Silvén 2010, 71.)

Bowlbyn (1969, 244–245, 247–248) mukaan kiintymyskäyttäytyminen voidaan jakaa merkkikäyttäytymiseen ja lähestymiskäyttäytymiseen. Merkkikäyttäytyminen ilmenee lapsessa esimerkiksi itkemisenä, hymyilynä, jokelteluna, myöhemmin komentamalla tai muunlaisina eleinä, joilla lapsi pyrkii saamaan äitinsä tulemaan luokseen. Lähestymiskäyttäytymisessä lapsi pyrkii etsimään äitiään, seuraamaan häntä tai takertumaan häneen. Silvénin (2010, 67) mukaan Bowlby kertoo geneettisen perimän lisäksi myös lapsen muuttuvan kasvuympäristön ohjaavan kiintymyskäyttäytymistä.

Edellytys lapsen hyvälle kehitykselle on lasta lähellä oleva aikuinen, joka on kiinnostunut hänen ajatuksistaan ja tunteistaan ja luo lapsen kanssa ehjän jatkumon hänen elämästään (Kalland 2011, 210–211). Tällaisen eheyttävän yhteyden puuttuminen lapselta voi aiheuttaa valikoimatonta sosiaalisuutta, joka on tunnetuin sijoituksiin ja adoptioihin liitetty oire (Kalland 2011, 211; viitattu: Chisholm 1998; Zeanah 2000). Lapsen ollessa valikoimattomasti sosiaalinen, hän ei tunnu vierastavan, vaan lähestyy kaikkia ihmisiä rikkoen intimitettirajoja. Näissä tilanteissa lapsi voi takertua ja haluta vieraan syliin ja on halukas lähtemään tuntemattoman mukaan. Tällainen käyttäytyminen on lapsen kiinnittymättömyyden merkki, sillä normaalitilanteessa pieni lapsi kokee tuntemattoman ihmisen uhkana ja turvautuu vanhempaansa. Kiinnittymättömyys voi ilmetä myös vahvana välttelynä, jolloin lapsi ei ota katsekontaktia, eikä turvaudu lainkaan aikuiseen. Alkuun sijoitetulla ja adoptoidulla lapsella voi ilmetä myös stereotyyppistä käyttäytymistä, kuten aikuista kohtaan esiintyvä kontrollin tarve, itseä vahingoittava käyttäytyminen, aggressiivisuus ja liiallinen valppaus sekä tottelemattomuus ja neuvottelukyvyn puute. (Kalland 2011, 211.)

4 Pelastakaa Lapset ry

4.1 Pelastakaa Lapset ry:n esittely

Pelastakaa lapset ry on uskonnollisesti ja poliittisesti sitoutumaton suomalainen kansalaisjärjestö, joka on perustettu vuonna 1922. Alun perin Pelastakaa Lapset ry ryhtyi Ester Ståhlbergin johdolla hankkimaan kasvatuskoteja kansalaissodan sotaorvoille. Järjestö tukee haastavissa oloissa eläviä lapsia ja tavoitteena sillä on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen toteutumisen edistäminen Suomessa ja maailmalla. Pelastakaa Lapset kuuluu Save the Children-järjestöön, joka työskentelee 120 maassa lasten hyväksi. Heidän työnsä tavoitteena on parantaa lasten kohtelua ja saada aikaan pysyviä parannuksia lasten elämään, jolloin lapsen oikeus elämään, suojeluun, kehittymiseen ja osallistumiseen toteutuu. (Tietoa meistä n.d.; Keitä me olemme n.d.)

Pelastakaa Lapset on voittoa tavoittelematon järjestö, joka rahoittaa toimintaansa muun muassa oman varainhankintansa, jäsenmaksujen sekä lahjoitusten ja yritysyhteistyön kautta. Lisäksi rahoitusta saadaan Raha-automaattiyhdistykseltä ja kuntien palvelutoiminnan tuotoista. Järjestön toimintamuotoja ovat esimerkiksi vapaaehtois-toiminta, kotimaiset ja kansainväliset adoptiot, kummitoiminta, lasten hätäaputoiminta, lähialue- ja kehitysyhteistyöhankkeet sekä lasten lomakoti-, tukiperhe-, sijaiskoti-, ja lastenkotitoiminta ympäri Suomea. (Keitä me olemme n.d.)

Sijaisvanhempien on mahdollista saada Pelastakaa Lapset ry:ltä tukea ja ohjausta erilaisiin perhehoidon tuen tarpeisiin, jotka liittyvät esimerkiksi sijaisvanhemmuuteen, lapseen tai yhteistyöhön lapsen vanhempien ja ammattilaisten kanssa. Lisäksi Pelastaa Lasten sosiaalityöntekijät arvioivat sekä vanhemmuutta että lapsen tilannetta haastavissa oloissa. (Asiantuntijapalvelua perhehoidon eri vaiheissa n.d.)

Pelastakaa lapset ry antaa adoptio-neuvontaa, jolla pyritään takaamaan lapsen edun toteutuminen. Adoptio-neuvonta on yhteistyötä järjestön sosiaalityöntekijän kanssa ja neuvonnan aikana arvioidaan adoptionhakijoiden valmiuksia ja edellytyksiä adoptiovanhemmuuteen. Lisäksi adoptio-neuvonta sisältää myös adoptoidun lapsen sijoituksen onnistumisen tukemisen. Sen jälkeen, kun adoptio on vahvistettu, sosiaalityöntekijät tekevät adoptio-perheelle tuen tarpeen arvioinnin ja tukevat tarvittaessa perhettä uudessa elämäntilanteessa. (Adoptio-neuvonta n.d.)

Maulan (2018) mukaan vertaistuellalla ja vertaisryhmillä on iso merkitys Pelastakaa Lapset ry:n sijais- ja adoptio-perheiden tukityössä. Tuen muotoja ovat esimerkiksi vertaisryhmät sijais- ja adoptiovanhemmille, adoptio-kahvilat eli tapaamispaikat adoptio-perheille sekä vertaistapaamisia eri-ikäisille adoptoiduille henkilöille. Lisäksi sijoitetuille ja adoptoiduille lapsille järjestetään ammatillisesti ohjattuja ryhmiä. Sijais- ja adoptiovanhempien ryhmän vetäjänä voi toimia joko sosiaalityöntekijä tai koulutettu vertaisohjaaja.

4.2 Vertaistuki

1990-luvun puolivälissä Suomeen rantautui vertaistoiminnan käsite. Tällainen auttamisen ja tuen muoto perustuu siihen, että samanlaisia kokemuksia tai sairauksia läpikäyneet henkilöt tukevat toisiaan tavalla, johon toiset auttamistahot eivät kykene. Yhteinen kokemus tuo henkilöitä yhteen, jotka eivät välttämättä muuten olisi tekemisissä toistensa kanssa. (Holm, Huuskonen, Jyrkämä, Karnell, Laimio, Lehtinen, Myllymaa & Vahtivaara 2010, 11–12.)

Yhä enenevässä määrin vertaistukiryhmillä on ohjaajana ammattilainen, esimerkiksi sosiaalityöntekijä tai lastentarhanopettaja. Tällöin ryhmänohjaaja tuo ryhmään ammatillisuutta ja asiantuntemusta, mutta ei välttämättä omaa kokemusta asiasta. Vertaistukiryhmä voi toimia myös ihmisten oma-aloitteisuudesta, silloin kokemustiedolla

on asiantuntijätietoa merkittävämpi rooli. Vertaistukiryhmien tarkoituksena on usein ratkoa ongelmia, jotka käsittelevät haastavaksi ja kuormittavaksi koettuja elämäntilanteita. Yhdessäolo- ja aktiviteettiryhmät ovat ryhmämuotoja, joista voi kehittyä uusia yhteyksiä ja sen kautta eristäytyminen voi vähentyä. Vertaistoiminnalla on erilaisia muotoja, josta tukea tarvitseva voi löytää itselleen sopivan avun ja tuen muodon. (Mts. 16.)

Vertaistukiryhmään osallistujat pystyvät ymmärtämään toisen henkilön tunteita ja ajatuksia, koska heillä on taustalla samankaltaisia elämäntilanteita. Kuulluksi, ymmärretyksi ja hyväksytyksi tuleminen ovat syitä osallistua vertaistoimintaan, jolloin motivoitu osallistua lähtee henkilön omista tarpeista. Vertaistukiryhmässä kaikkien tunteiden ja ajatusten esille tuominen on sallittua ja se voi olla myös ainut paikka, jossa osanottaja voi kokea tulleen kuulluksi. Tasa-arvoisessa vertaisryhmässä kaikki ihmiset saavat kokea olevansa tärkeitä ja merkityksellisiä. (Mts. 18.)

Vertaistuen kautta voi saada uusia näkökulmia, sillä vertaistukea antavat voivat olla elämäntilanteissaan eri vaiheissa, kuin itse on. Vertaistukisuhde on ihmisten välinen suhde, jossa henkilöt ovat tasa-arvoisia ja vastavuoroisia ja siihen ei kuulu asiakkuutta, kuten ammatillisessa tukisuhteessa. Vertaistukisuhhteessa ollaan yhtäaikaista sekä tuen antajana että tuen saajana. Vertaistukitoiminta voi tuoda elämään sisältöä, sillä sen kautta voi saada ystäviä ja yhteistä tekemistä. Hyvin toimiva vertaistuki voimaannuttaa sekä yksilöitä että ryhmiä. (Huuskonen 2015.)

Korjan (2012, 42) tutkimuksessa on tutkittu alle kouluikäisten lasten vanhempien kokemuksia ohjatusta vertaistukiryhmästä. Sen mukaan vanhemmat tarvitsevat ohjausta ja tietoa sekä henkistä ja sosiaalista tukea. Tällaisen ohjauksen ja tuen tarpeeseen on todettu ohjatun vertaistukiryhmän vastaavan hyvin, sillä vanhemmilla oli tarve sekä vertaisten tukeen että ammattilaisten ohjaukseen.

Valkonen (2014, 51) on tutkinut sijaisvanhemmuutta. Tutkimuksessa esille nousi, että sijaisvanhemmat ovat kokeneet merkityksellisimmiksi tuen muodoiksi erilaiset sijaisvanhemmille tarkoitetut pien- ja vertaisryhmät. Vertaistuki saattoi olla myös epävirallista, sijaisvanhempituttavien kautta saatua tukea.

5 Hoitava kiintymys – työskentelymalli

Hoitava kiintymys -ryhmän toteutus pohjautuu samaa nimeä kantavan käsikirjan työskentelymalliin. Käsikirja on suunniteltu tuen ja ohjauksen tarjoamiseen sijais- ja adoptiovanhemmille sekä muille, jotka ovat tekemisissä traumoja ja kiintymyksen ongelmia kokeneiden lasten kanssa. Kirjassa esitellään teoreettinen sisältö, ehdotuksia jokaisen ryhmäkerran käytännön toteutuksesta sekä paljon muita aktiviteetteja ja niitä tukevaa materiaalia. Hoitava kiintymys -käsikirja tarjoaa loogisia ajatuksia terapeuttiseen kasvatukseen, jonka tarkoituksena on lisätä kiintymyssuhteen turvallisuutta ja sen avulla joustavuutta ja emotionaalista kasvua. (Golding 2014, 19.)

Ryhmillä on tavoitteena tarjota tukea traumatisoituneiden ja kiintymyssuhteissa turvattomuutta kokeneiden lasten vanhemmille, jotka usein kokevat itsensä ulkopuoliseksi. Tämän lisäksi tavoitteena on lisätä vanhempien ymmärrystä sekä lapsia, heidän käyttäytymistään ja emotionaalisia tarpeitaan kohtaan. Ryhmässä pyritään tarjoamaan vanhemmille tapoja käyttää ymmärrystään lapsista omaan vanhemmuuteen ja lasten kasvatukseen sekä lisätä heidän itseluottamustaan. (Mts. 20.)

Ryhmät toteutetaan ajoittain ainoastaan yhdenlaisten vanhempien kanssa, esimerkiksi sijaisvanhempien tai adoptiovanhempien. Toisaalta ryhmä voi toimia menestyksellisesti myös monin eri tavoin vanhemmiksi tulneiden henkilöiden kanssa. Tällainen ryhmä voi toimia hyvin ja se voi myös lisätä tietoutta vanhemmuuden roolien eri

puolista. Hoitava kiintymys-ryhmämallia ei ole suunnattu biologisille vanhemmille, sillä ajatuksena on, että lapset asuvat jossain muualla, kuin biologisten vanhempiensa kanssa. (Mts.23.)

Työskentelyn ryhmässä tulisi olla vuorovaikutteista ja osallistuvaa. Ryhmänvetäjät tukevat ryhmäläisiä keskustelemaan, kyselemään ja yhdistämään materiaalia ryhmäläisten omiin kokemuksiin. Keskustelujen, psykoedukaation, roolileikkien sekä muiden aktiviteettien yhdistelmän avulla ryhmäläiset saavat hienoja kokemuksia ja voivat oppia kiintymyssuhdeteoriasta, lapsen kehityksestä, traumasta ja vanhemmuuden talomallista. Tavoitteena ryhmien vetäjillä on herättää kasvatusajatukset ja –teoria eloon niin, että ryhmäläiset löytävät niiden merkityksen arjessa niiden lasten kanssa, joita he kasvattavat. (Mts. 24, 26.)

Ryhmässä suositellaan olevan vähintään kaksi vetäjää, mutta suositus vetäjien määrälle on kolme, jos ryhmässä on 10–20 henkilöä. Ryhmänvetäjille on kehitetty omat roolit, joissa he voivat pysyä koko ryhmän ajan tai roolit voi vaihdella ryhmäkerroittain. Vanhempi, joka on itse käynyt lävitse ryhmän, voi palata uuteen ryhmään apuvetäjäksi ja tätä kautta lisätä empatiaa uusia ryhmäläisiä kohtaan ja tuoda ryhmäkokemukseen uusia ulottuvuuksia. (Mts.24.)

Käsikirjassa ryhmänvetäjät on nimetty vetäjäksi yksi ja vetäjäksi kaksi. Vetäjä yksi on vastuussa ryhmäkerran rakenteen suunnittelusta ja sen aikatauluttamisesta. Hän myös vastaa materiaalin läpikäymisestä ryhmäkerralla sekä ottaa vastuun osallistumiseen rohkaisemisesta. Vetäjä kaksi on tukemassa sisällön toteutumista omilla huomioillaan, kommenteillaan sekä esimerkeillään. Lisäksi hän avustaa roolileikeissä tai muissa vastaavissa harjoituksissa. Vetäjä kaksi myös osallistuu ja auttaa ryhmäläisiä aktiviteettien ymmärtämisessä. Näiden tehtävien lisäksi vetäjä kaksi toimii havainnoinajana ja tarpeen tullen tukee ryhmäläistä ryhmäkerralla tai sen jälkeen. Ryhmänvetäjien tulisi voida kertoa myös jotain itsestään ryhmäläisille. Tämän on huomattu rakentavan yhteishenkeä ja luottamusta. (Mts. 24–25.)

Hoitava kiintymys -ryhmä kokoontuu yhteensä 18 kertaa. Ryhmäkerran suosituskesto on kolme tuntia sisältäen tauon. Tämä aika on todettu riittäväksi, jotta kyseisen kerran teoreettinen materiaali keretään käymään läpi ja kerta on myös osallistava ja vuorovaikutteinen. Ryhmäkerrat on mahdollista toteuttaa myös lyhempinä kuin kolme tuntia, mutta silloin täytyy miettiä, millä tavoin sisältöä supistetaan. Tämä voidaan toteuttaa esimerkiksi ryhmäharjoituksia tai teoreettista sisältöä vähentämällä. Keskusteluille on kuitenkin erityisen tärkeää jättää riittävästi aikaa riippumatta ryhmäkerran kestosta. Ryhmiä voidaan toteuttaa kahdella eri tapaa: joko viikoittain tai joka toinen viikko. Viikoittaisessa ryhmässä saadaan luotua hyödyllinen rytmi sekä yhteenkuuluvuuden tunne. Lisäksi ryhmäläisten on helpompi säilyttää edellisten kertojen asiat ja mietelmät mielissään. Vaikka viikoittain kokoontuva ryhmä on nopeammin ohi, on se silti suuri ajallinen sitoutuminen ryhmäläisille. Huonona puolena on se, että vetäjät joutuvat valmistelemaan ryhmäkerrat nopeammalla aikataululla. Kahden viikon välein kokoontuvalla ryhmällä on huonona puolena se, että ryhmäläisillä menee kauemmin aikaa asettua ja vetäjiltä vaaditaan enemmän huomiota, jotta ryhmäläiset saadaan pidettyä asioiden äärellä kerrasta toiseen. Etuna kauemmin kestäväällä ryhmällä on se, että ryhmäläisiä kyetään tukemaan pidemmällä aikavälillä. (Mts. 25–26, 30.)

Ryhmämalli sisältää kolme eri moduulia, joihin kaikkiin kuuluu kuusi tapaamiskertaa. Moduuli 1 käsittelee kiintymyssuhdeteoriaa ja kiintymysmalleja. Moduuli 2 sisältää vanhemmuuden talomallin ja antaa ohjausta ja tukea, jotta lapsi saadaan tuntemaan olonsa turvalliseksi perheessä. Moduulissa 3 jatketaan vanhemmuuden talomallin käsitteilyä tarkemmin sekä paneudutaan vanhemman ja lapsen suhteen luomiseen ja käyttäytymisen hallintaan. (Mts. 20.)

5.1 Moduuli 1

Ensimmäisellä ryhmäkerralla on tarkoituksena tutustua toisiin ja laatia ryhmälle omat säännöt ja toimintatavat. Mikäli alkuarviointiin tarkoitettuja kyselylomakkeita ei ole etukäteen täytetty, niiden täyttämiseen on hyvä varata alussa aikaa. Vanhemmille esitellään kiintymyssuhdeteoriaa ja autetaan heitä ymmärtämään kiintymyssuhdeteorian vaikutusta lapsen auttamiseen. Näiden lisäksi esimerkiksi tutkitaan hyvän ja huonon hoivan merkityksiä, kiintymyskäyttäytymistä ja tutustutaan reflektiopäiväkirjaan. (Golding 2014, 37.)

Toisella ryhmätapaamisella vanhemmat saavat katsauksen kiintymysmalleista ja tämän jälkeen syvennyttään tarkemmin turvalliseen, ristiriitaiseen ja välttelevään kiintymyssuhdemalliin. Lisäksi tutkitaan organisoituja kiintymysmalleja. Kolmannen ryhmäkerran tavoitteisiin kuuluu esimerkiksi organisoitumattomien kiintymysmallien tutkiminen sekä pohdittaa kiintymyssuhteen ongelmista johtuvia kehityksellisiä pulmia. (Mts. 51, 69.)

Ensimmäisen moduulin viimeisillä tapaamisilla huomio keskittyy kiintymyssuhdehäiriöisen lapsen vanhemmuuden tehtäviin. Näillä kerroilla muun muassa tutkitaan kiintymyssuhdemallien huomioimista vanhemmuudessa ja kasvatuksessa, lapsen käyttäytymisen hallintaa ja terapeutista vanhemmuutta. Lisäksi vanhemmille esitellään tarkemmin PACE-asennetta. (Mts. 87, 103, 119.)

PACE-lyhenne tulee englannin kielisistä sanoista playfulness, acceptance, curiosity ja empathy eli leikkisyys, hyväksyntä, uteliaisuus ja empatia. PACE-asenteella tarkoitetaan yksilöiden asennetta ja suhtautumista toisiin siten, että toisen osapuolen kehittymistä ei uhata tai vaaranneta, vaan kehittymistä rohkaistaan ja vaalitaan. Kodissa, jossa PACE-asenteelle annetaan arvoa, vanhemman auktoriteetti ei tarkoita sitä, että

lapsen sisäinen maailma olisi vähemmän arvostettu kuin vanhemman sisäinen maailma. Perheen sisällä jokaisen jäsenen tunteet ja ajatukset, unelmat ja toiveet, pyrkimykset ja muistot sekä uskomukset ja arvot otetaan aina huomioon. (Hughes 2011, 87–88.)

Leikkisyydellä on suurin osa vanhemman ja pienen lapsen välisessä kommunikaatiossa. Erilaiset lorut, piilo- ja kiinniottoleikit luovat jännitystä ja iloa, jolloin leikin kuluessa lapsi ja vanhempi välittävät toisille omia tunteitaan ja toiveitaan. Vuorovaikutuksessa leikki on ensisijainen ja kurinpito vasta toissijainen asia. (Hughes 2011, 90.)

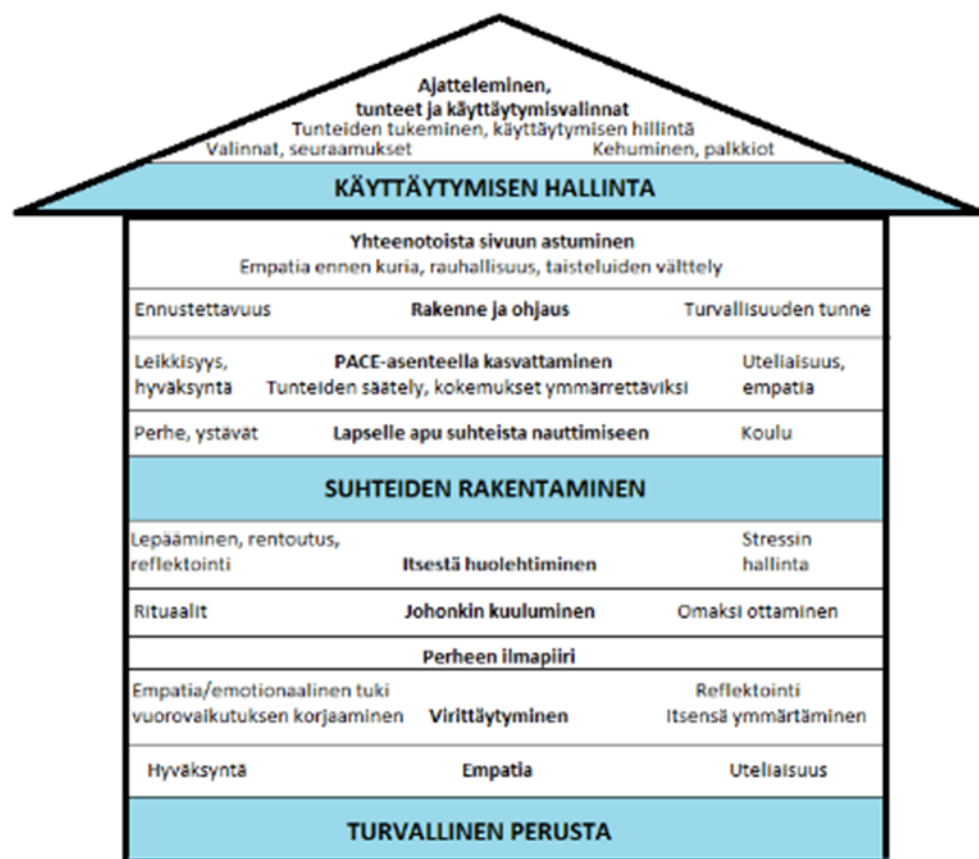
Hyväksytyksi tuleminen tunne luo lapselle tukea ja turvaa. Hyväksyntä ei kuitenkaan tarkoita kaiken sallimista. Vanhempien ohjatessa tai rajoittaessa lapsen käyttäytymistä, he kuitenkin näyttävät lapselle hyväksyvänsä tämän. Tämä tapahtuu keskittyväällä opetuksessa lapsen käyttäytymiseen, eikä lapsen personaan. Vanhemmat osoittavat hyväksyntäänsä myös sillä, että eivät vetäydy pois lapsen ja vanhemman välisestä suhteesta. (Hughes 2011, 98.)

Vanhemman ollessa utelias ja aidosti kiinnostunut lapsen tunteista ja ajatuksista, suhtautumatta niihin tuomitsevasti, lapsen uteliaisuus omasta sisäisestä maailmastaan herää. Lapsi oppii ajan kuluessa tunnistamaan ajatuksiaan, tunteitaan ja pyrkimyksiään, jolloin hän rohkenee näyttämään niitä rehellisesti. Tällöin vanhempi kykenee paremmin ymmärtämään ja tukemaan omaa lastaan. (Hughes 2011, 109.)

Empatia auttaa vanhempaa pääsemään mukaan ja jakamaan lapsensa kokemukset hänen kanssaan. Vanhempi ei siis ainoastaan tiedosta lapsen kokemuksia, vaan tuntee ne itsessään. Lapsi huomaa, että vanhempi kokee asioita yhdessä hänen kanssaan, jolloin lapsen on helpompi ymmärtää kokemukseen liittyvää tunnesävyä ja emootiota. Uteliaisuudesta ja hyväksynnästä syntyy empatia. (Hughes 2011, 114.)

5.2 Moduuli 2

Toisen moduulin ensimmäisellä kerralla annetaan vanhemmille mahdollisuus pohtia ensimmäisen moduulin aiheita ja kerrataan kiintymyssuhdeteoriam. Uutena aiheena toisessa moduulissa otetaan esille Vanhemmuuden talomalli, joka sisältää kaikki toisen ja kolmannen moduulin aiheet (Ks. kuvio 1). Vetäjät auttavat vanhempia luomaan yhteyden kiintymyssuhdeteorian ja Vanhemmuuden talomallin välille. (Golding 2014, 135.)

Kuvio 1. Vanhemmuuden talomalli (Golding 2014, 138, muokattu)

Toinen ja kolmas ryhmäkerta käsittelee empatian käsitettä ja sitä, kuinka empatiaa pystytään hyödyntämään lasten tukemisessa sekä antamaan lapselle mahdollisuus

kokea vanhemmat turvallisen perustan tarjoajina. Näillä kerroilla pyritään saamaan vanhemmat pohtimaan myös omaa kiintymyshistoriaansa. (Mts. 151, 169.)

Toisen moduulin loppupuolella on tarkoitus tutkia perheen ilmapiiriä ja miettiä keinoja, joilla positiivista ilmapiiriä voitaisiin ylläpitää, erityisesti niissä tilanteissa, kun lapsi sitä vastustaa. Tavoitteena on saada lapset tuntemaan yhteenkuulumisen tunteen perheen kanssa. Tämän lisäksi vetäjät rohkaisevat ryhmäläisiä oman kiintymyshistoriansa syvempään pohtimiseen, jota heillä olisi ymmärrys omista reaktioistaan lasta kohtaan, jota hoitavat. Tämän moduulin viimeisellä kerralla keskitytään vanhemman omaan jaksamiseen. Ryhmätapaamisella tavoitellaan vanhempien ymmärrystä stressistä ja siitä selviytymisestä. (Mts. 185, 197, 209.)

5.3 Moduuli 3

Kolmannen moduulin alussa tutkitaan vanhempien kanssa missä kohtaa Vanhemmuuden talomallia ollaan menossa ja mitä on tulossa. Ensimmäisen kerran tavoitteena on pohtia, kuinka vanhemmat pystyvät auttamaan ja tukemaan lastaan erilaisissa ihmissuhteissa. Toisella kerralla syvennytään tarkemmin PACE-asenteen käyttöön ja kuinka sitä voi hyödyntää kurinpitoon liittyvissä tilanteissa, jotta lapsi kokisi yhteyden katkokkien sijaan yhteyttä vanhempiinsa. Kolmannella kerralla pohditaan ohjauksen merkitystä suhteessa lapsen emotionaaliseen toimintaan ja kuinka ohjauksen avulla lasta autetaan kokemaan turvallisuuden tunteita. (Mts. 225, 243, 257.)

Viimeiset ryhmäkerrat käsittelevät käyttäytymisen hallintaa. Neljännellä kerralla keskitytään tarkemmin lapsen hyökkävään vuorovaikutukseen sekä valehtelevan ja varastelevan lapsen tukemiseen. Viidennessä tapaamisessa keskustellaan ajattelun, tunteiden ja käyttäytymisen välisistä yhteyksistä sekä keskitytään lapsiin, joilla on itseä vahingoittavaa käyttäytymistä. Viimeisellä kerralla palataan PACE-asenteeseen ja pohditaan sen hyödyntämistä käyttäytymisen hallinnassa. Lisäksi viimeisellä kerralla

tarvitaan aikaa palautteen antamiseen, lomakkeiden täyttämiseen ja ryhmän yhteisiin jäähyväisiin. (Mts. 269, 285, 305.)

6 Tutkimuksen toteuttaminen

6.1 Tarkoitus ja tavoitteet

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää sijais- ja adoptiovanhempien kokemuksia Hoitava kiintymys-työskentelymallin merkityksellisyydestä vanhemman ja lapsen väliseen kiintymyssuhteeseen. Työskentelymallia hyödynnetään ammatillisesti ohjatussa adoptio- ja sijaisvanhempien vertaisryhmässä. Hoitava kiintymys-työskentelymallilla on tarkoitus tukea ja vahvistaa adoptio- tai sijaisvanhemman ja lapsen välistä kiintymyssuhdetta. Tavoitteena ei ole vertailla adoptio- ja sijaisperheitä kohderyhminä, vaan ainoastaan vanhempien kokemuksia ryhmästä ja kiintymyssuhteesta.

Opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa Pelastakaa Lapset ry:lle tietoa, jonka avulla voidaan kehittää tulevien ryhmien toimintaa. Haastattelujen kautta on tarkoitus tuoda esille vanhempien kokemuksia kiintymyssuhteen kehittymisen lisäksi vertais-tuen merkityksellisyydestä.

Tutkimuskysymyksiksi muodostuivat seuraavat:

1. Millainen merkitys ryhmän toiminnalla on ollut vanhemman ja lapsen väliseen kiintymyssuhteeseen?
2. Mitkä osa-alueet vanhemmat kokevat merkityksellisimmiksi ryhmän toiminnassa?

3. Miten Hoitava kiintymys -ryhmän toimintaa tulisi kehittää tulevien ryhmien osalta?

6.2 Kohderyhmä

Opinnäytetyön tutkimuksen kohderyhmänä ovat adoptio- ja sijaisvanhemmat, jotka ovat osallistuneet ammatillisesti ohjattuun Hoitava kiintymys -ryhmään. Ryhmän toimintakausi on ollut alkuvuodesta 2017 tammikuuhun 2018 ja siihen osallistui 14 vanhempaa seitsemästä eri perheestä. Ryhmän alkuvaiheessa kahdesta perheestä toinen vanhempi joutui kiireiden vuoksi jäämään ryhmästä pois. Näistä perheistä tutkimukseen osallistuivat kuusi äitiä ja yksi isä, kuudesta eri perheestä, joista kaksi olivat adoptioperheitä ja neljä sijaisperheitä. Kaikki perheet asuivat Pelastakaa Lapset ry:n Keski-Suomen aluetoimiston toiminta-alueella. Ryhmän kokoontumispaikkakunnaksi on valittu keskeinen paikka ryhmän asuinpaikkakuntiin nähden, mutta ryhmäläisten anonymiteetin lisäämiseksi sitä ei ole tässä tutkimuksessa tarpeellista tuoda esille.

6.3 Menetelmät

Opinnäytetyö on tutkimustyyppiltään kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Kvalitatiivinen tutkimus määräytyi tutkimustyyppiä kohderyhmän mukaan, sillä suhteellisen pienen kohderyhmän kanssa määrällinen tutkimus ei olisi onnistunut. Hirsjärven, Remksen ja Sajavaaran (2016, 161) mukaan laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on kuvata elämää todenmukaisesti. Kohteen kokonaisvaltainen tutkiminen on kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyrkimyksenä. Yleisesti ajatellaan kvalitatiivisen tutkimuksen päämääränä olevan tosiasioiden paljastaminen tai löytäminen, sen sijaan, että todennettaisiin jo valmiiksi olevia väittämiä.

Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelu, jossa edetään tutkimuksen kannalta keskeisten teemojen mukaan. Teemahaastattelun tueksi on etukäteen tehty teemahaastattelurunko keskusteltavista aiheista, jotka kattavat tutkittavan ilmiön. Tällaisen haastattelun etuna pidetään sitä, että haastattelun kuluessa voidaan esittää syventäviä kysymyksiä haastateltavan vastauksiin perustuen. Teemahaastattelun avulla tutkittavalta pyritään saamaan elämän aikana koettua aitoa tietoa. Haastateltavan esille tuomat asiat ovat hänelle merkityksellisiä ja tärkeitä. Vastaukset peilavat haastateltavan kokemuksia todellisuudesta ja ne ovat yksilöllisiä jokaisen kohdalla. (Kananen 2014, 78, 83, 86; Tuomi & Sarajärvi 2018, 87–88; viitattu: Hirsjärvi & Hurme 2007.)

Tutkimuksen haastattelumuodoksi valikoitui teemahaastattelu, koska tutkimuksessa pyrittiin selvittämään haastateltavien omia kokemuksia Hoitava kiintymys -ryhmästä ja sen vaikutuksesta vanhempien ja lasten väliseen suhteeseen. Teemahaastattelu antoi haastateltaville mahdollisuuden kertoa kokemuksistaan omin sanoin ja haastattelu eteni haastateltavan ehdoilla. Haastattelun pohjaksi oli luotu teemahaastattelurunko (Liite 1.), joka muodostettiin niin, että sen avulla saataisiin mahdollisimman hyvin vastauksia tutkimuskysymyksiin. Teemahaastattelurungon toimivuudesta pyydettiin vielä arvio Hoitava kiintymys -ryhmän vetäjiltä, jotka antoivat rungosta mielipiteitä ja kertoivat kehitysehdotuksia.

Tässä tutkimuksessa aineisto kerättiin tammi-helmikuun vaihteessa 2018. Haastattelut toteutettiin haastateltavien aikatauluihin sopivasti 31.1.-8.2.2018 välisellä ajalla. Viisi haastatteluista pidettiin haastateltaville rennoissa olosuhteissa heidän kotonaan ja yksi haastattelu järjestettiin haastateltavan toiveesta Jyväskylän ammattikorkeakoulun Dynamon kampuksen kokoustilassa. Kuudesta haastattelusta viisi oli yksilöhaastatteluja, joihin osallistuivat perheiden äidit ja yhdessä haastattelussa mukana oli perheen molemmat vanhemmat. Haastattelut äänitettiin kahdella eri laitteella, jolla varmistettiin haastattelujen taltioiminen onnistuneesti. Haastatteluiden kestot vaihtelivat 25 minuutista 65 minuuttiin.

6.4 Aineiston analysointi

Laadullisessa analyysissä analyysin teko voi alkaa jo haastattelutilanteessa, jolloin tutkija tekee havaintoja ilmiöstä esimerkiksi niiden toistuvuuden tai erityistapausten perusteella. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineisto säilyy sanallisessa muodossa. Laadullisessa tutkimuksessa ei ole yhtä oikeaa tapaa tehdä analyysi, vaan analyysitekniikoita on monenlaisia. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 136.) Seuraavassa kuviossa havainnollistetaan analyysin etenemistä (ks. kuvio 2).

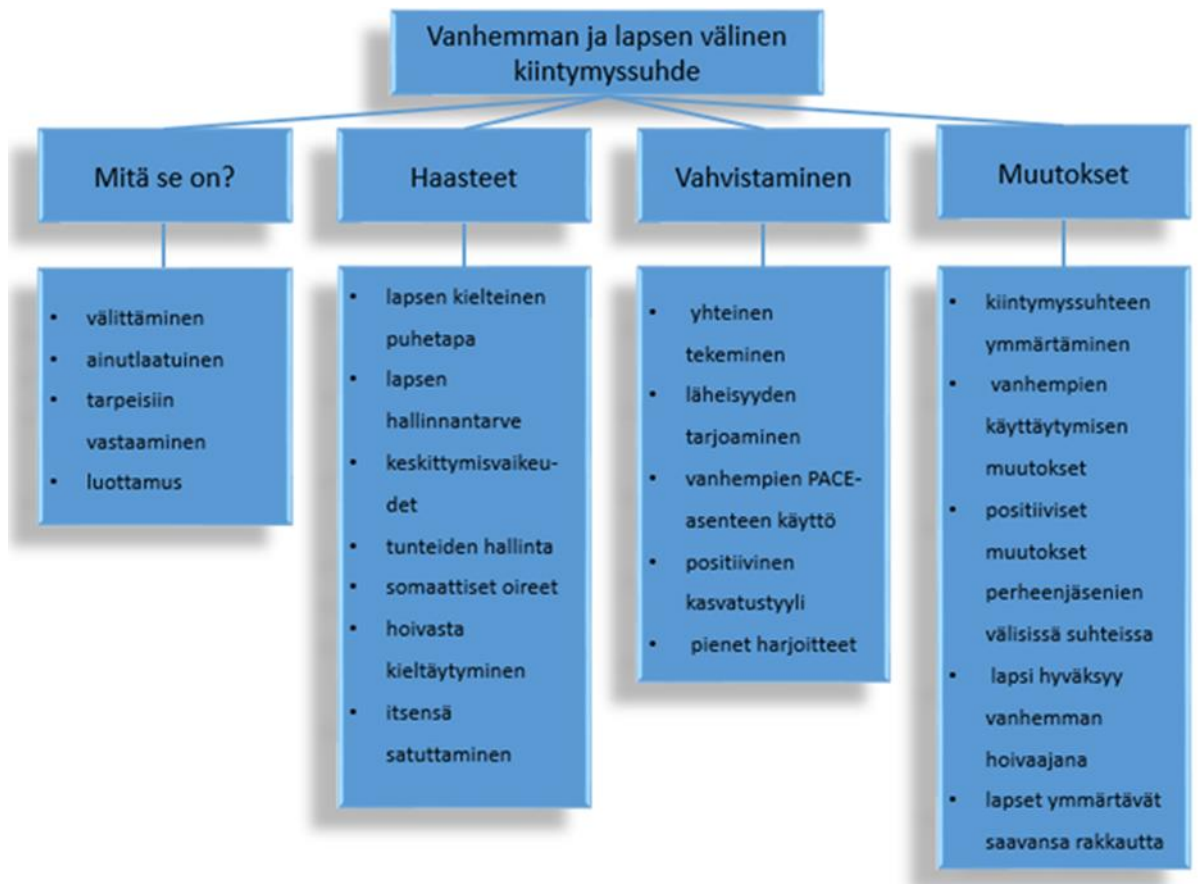

Kuvio 2. Analyysin eteneminen (Kananen 2008, 88 muokattu.)

Laadullisessa tutkimuksessa tallennettu aineisto kirjoitetaan puhtaaksi eli litteroidaan. Aina koko kerättyä aineistoa ei ole tarkoituksenmukaista litteroida, vaan voidaan valita esimerkiksi tietyt teemat, joihin liittyvä aineisto kirjoitetaan puhtaaksi. Aineiston analyysitapa olisi hyvä olla tiedossa ennen litteroinnin aloittamista. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 222.) Tässä tutkimuksessa litteroitua aineistoa kertyi 30 sivua, fonttikoolla 11 ja rivivälillä 1. Aineisto jaettiin opinnäytetyön tekijöiden kesken puoliksi, jolloin kumpikin tekijä litteroi kolme haastattelua. Aineiston litterointivasta sovittiin tarkkaan, että litterointi tehdään sanasta sanaan, jättäen pois toistuvia täytesanoja. Koska litterointi tehtiin kahden henkilön toimesta, tutkimuksen haastattelut päätettiin litteroida kokonaisuudessaan, jotta molemmat saisivat täydellisen kokonaiskuvan kaikista haastatteluista.

Teemoittelulla tarkoitetaan analyysivaiheessa aineistosta toistuvasti esiin tulevia vastauksia, jotka ovat yhteisiä monelle haastateltavalle. Tällaiset vastaukset voivat perustua teemahaastattelujen teemoihin ja odotetusti lähtökohtateemojen tulisi ainakin nousta esiin. Lähtökohtateemojen lisäksi useasti esiin nousee myös muita teemoja, joilla on yhteyksiä alkuperäisiin teemoihin. Aineistossa haastateltavat voivat ilmaista saman asian eri tavoin, mutta tutkija ryhmittelee ne kuitenkin samaan luokkaan. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 173.)

Aineistoa lähdettiin analysoimaan teemoittelun avulla. Aluksi aineistoa luettiin useaan otteeseen, jotta haastatteluaineistosta pystyttiin muodostamaan kokonaiskuva. Tämän jälkeen opinnäytetyön tekijät alkoivat itsenäisesti haastattelurungon teemojen perusteella värikoodaamaan aineistosta esiin nousseita asioita ja vastauksia tutkimuskysymyksiin. Tekijöiden värikoodauksia verrattiin toisiinsa ja tällä keinoin aineistosta löydettiin tärkeimmät teemat. Nämä teemat kirjoitettiin ylös ja haastattelukohtaisesti alettiin jaotella esiin nousseita asioita teemojen alle. Lopuksi teemat ryhmiteltiin vielä kolmen eri pääteeman alle. Pääteemoiksi muodostuivat lopulta taustatiedot, Hoitava kiintymys -ryhmän toiminta sekä vanhemman ja lapsen välinen kiintymyssuhde (Ks. Kuvio 3).

Kuvio 3. Esimerkki teemoittelusta

7 Tutkimuksen tulokset

Tässä osiossa esitellään tutkimuksen tulokset, joita on havainnollistettu haastateltavien suoria sitaatteja käyttäen. Sitaatit on merkitty koodeilla H1-H7. Koodit on jaettu haastateltaville satunnaisessa järjestyksessä, parantamaan heidän tunnistamattomuuttaan.

Tutkimuksen tulokset esitellään haastatteluiden pääteemojen pohjalta, jotka olivat taustatiedot, Hoitava kiintymys -ryhmän toiminta sekä vanhemman ja lapsen välinen

kiintymyssuhde. Taustatiedoissa on selvitetty, keitä perheeseen kuuluu, kuinka pitkältä ajalta heillä on kokemusta adoptio- tai sijaisvanhemmuudesta ja kuinka ovat päätyneet tilanteisiinsa. Toisena teemana olleen Hoitava kiintymys -ryhmän toiminta osiossa on pyritty saamaan tietoa yleisesti vanhempien kokemuksista ryhmän toiminnasta. Kolmannella teemalla on haluttu selvittää, millä tavalla ryhmän toiminta on muuttanut vanhemman ja lapsen välistä kiintymyssuhdetta.

7.1 Taustatiedot

Tutkimukseen osallistuneista perheistä neljä oli sijaisperheitä ja kaksi adoptioperheitä. Jokaiseen perheeseen kuului äiti, isä sekä yksi tai useampi lapsi. Perheiden sijais- tai adoptiolapset olivat iältään 2-11-vuotiaita. Lisäksi kahdessa perheessä oli myös biologisia lapsia.

Tutkimukseen osallistuneilla vanhemmilla oli kokemusta sijais- tai adoptiovanhemmuudesta 2-22 vuotta. Perheiden tilanteet vaihtelivat paljon toisistaan. Joissakin perheissä kyseessä oli ensimmäinen sijais- tai adoptiolapsi, kun taas toisessa perheessä oli myös jo kokemusta kotoa muuttaneista täysi-ikäistyneistä sijaislapsista. Sijaisperheillä oli tällä hetkellä pitkäaikaisesti sijoitettuja lapsia, mutta yhdellä perheellä oli kokemusta myös lyhytaikaisista sijoituksista. Adoptioperheet olivat adoptoineet lapsensa kansainvälisen adoption kautta.

Viisi haastateltavista perheistä kertoi päätyneensä sijais- tai adoptiovanhemmiksi sen vuoksi, että heillä on ollut haasteita saada biologisia lapsia. Yksi perheistä ryhtyi sijaisperheeksi, sillä he olivat kuulleet sijaisperheistä olevan pulaa. Back-Kiianmaa ja Hakkarainen (2008, 121) kertovat vuosittain tehtävän 1100–1200 uutta huostaanottoa. Näin ollen uusia sijaisperheitä tarvittaisiin vuosittain lisää useita satoja.

Kaikki perheet kokivat jonkinlaisia haasteita lastensa käyttäytymisessä johtuen kiintymyssuhteesta, ja he olivat kuulleet ryhmästä tai heille oli ehdotettu eri tahoilta Hoitava kiintymys -ryhmään osallistumista. Yksi tutkimukseen osallistuneista perheistä ei päässyt ryhmän toimintaan alusta asti mukaan, vaan tulivat mukaan ensimmäisen moduulin lopulla.

7.2 Hoitava kiintymys – ryhmän toiminta

Haastatteluja analysoitaessa esiin Hoitava kiintymys -ryhmän toiminnasta nousi ryhmästä saatu vertaistuki, menetelmät ja sisältö, ajatukset vetäjistä, vanhempien tyytyväisyys sekä kehitysideat. Seuraavissa alaotsikoissa esitellään näistä teemoista saadut tulokset.

7.2.1 Vertaistuki ryhmässä

Yleisellä tasolla haastateltavat pitivät vertaistukea hyvin tärkeänä ja merkittävänä asiana. Vertaistuen merkityksestä kertoo paljon se, että useat vanhemmat nostivat vertaistuen haastatteluissa esille ennen, kuin teemasta ehdittiin kysyä kysymyksiä. Vertaistuki koettiin olevan hyvin lähelle tuleva tukimuoto, sillä ryhmäläiset kokivat sen olevan vastavuoroista ja saavansa ymmärrystä toisiltaan.

"Et mä oon kokenut, et vertaistuki on semmonen paras tuki." (H2)

"Niin sä tavallaan saat siellä kotonakin sitä vertaistukee, kun sä mietit, että sulla on joku (ryhmä), missä sä oot kiinni." (H6)

Yksi haastateltavista kertoi käyneensä muussakin sijaislasten vanhemmille tarkoitetussa ryhmässä, mutta ei kokenut vertaistukea siellä niin tärkeäksi, sillä lapsilla ei ollut samanlaisia haasteita. Hoitava kiintymys -ryhmä on kohdennettu samansuuntaisista haasteista kärsiville perheille, jolloin vanhemmat kokivat tulevansa ymmärrettyiksi paremmin.

"Tässä ryhmässä, kun ajatellaan, niin me puhutaan näistä haasteista tai ongelmista, niin meillä on samanlaisia haasteita ja ongelmia. Me pystytään ratkomaan niitä, et onko teilläkin? No meilläkin on. Tai muuta sillein. Tavallaan sitä empatiaa ja kaikkee muuta vastaavaa." (H1)

Vertaistuesta puhuttaessa yksi haastateltavista koki, että alkuun vertaistuen merkitys ei korostunut, sillä ryhmäytyminen vei aikaa. Ryhmän edetessä hänkin kuitenkin koki vertaistuen suureksi tuenmuodoksi. Lisäksi kaksi haastateltavaa kertoi huomaneensa sävyeroja sijais- ja adoptiovanhemmissa ja toinen heistä koki, että vertaistuki olisi muodostunut vielä tärkeämmäksi, jos ryhmä olisi kohdennettu pelkästään joko sijais- tai adoptiovanhemmille.

7.2.2 Sisältö

Vanhempien kokemukset ryhmäkertojen sisällöistä vaihteli. Osa ajatteli ensimmäisen moduulin olleen merkityksellisin, sillä se tarjosi paljon teoriaa ja rakensi pohjaa ryhmälle. Toisaalta toinen saattoi kokea alkuvaiheen liian hitaasti eteneväksi ja antoi suuremman merkityksen ryhmän loppuvaiheen toiminnalle, jolloin hän koki, että ryhmä oli tutumpi ja asioita oli helpompi käsitellä.

Pääosin vanhemmat pitivät ryhmässä käytettyjä menetelmiä monipuolisina ja toimivina. Vanhemmat pitivät toiminnan vaihtelusta, esimerkiksi oli hyvä, että välillä toimittiin pienryhmissä ja välillä asioita käsiteltiin koko ryhmän kesken. PACE-asette

koettiin yleisimmin merkityksellisimmäksi aiheeksi ryhmän aiheista. Vanhemmat kokivat, että PACE-asette on pystytty sisäistämään, sillä se on kulkenut ryhmän mukana koko ajan.

"PACE-asetteena ei ollut tuttu, mut sisältö oli sellasta luontaista ja sai vahvistusta niille keinoille mitenkä kasvattaa." (H4)

Toiminnan sisällön avulla vanhemmat ovat oppineet ymmärtämään lasta ja näkemään taustoista johtuvia käytöksen haasteita. Haastateltavat kertoivat, kuinka ovat tulleet tietoisiksi siitä, miten vanhemman toiminta vaikuttaa lapsen käyttäytymiseen ja kuinka sitä pystytään muokkaamaan positiivisempaan suuntaan. Haastateltavat mainitsivat muutoksena omassa kasvatuksessaan sen, että ovat oppineet rauhallisuutta ja pyrkivät viemään asioita eteenpäin positiivisuuden kautta. Esimerkkinä he kertoivat saaneensa neuvoja tapaan puhua lapselle.

"Jotkut sanavalinnat on ollut äärettömän tärkeitä kuulla siellä tota ryhmässä, et hei, sanonpa näin tälle lapselle, niin sitten tota tää asia menee loivemmin eteenpäin, ettei tuu törmäyskurssia." (H2)

Lisäksi vanhemmat pitivät tärkeänä omasta jaksamisesta puhumisen ja siitä huolehtimisen. Vastauksissa kävi ilmi vanhempien erimittaiset kokemukset sijais- ja adoptiovanhemmuudesta. Pidemmän kokemuksen omaavat henkilöt mielsivät ryhmän sisällön tutummaksi, kuin lyhyemmän kokemuksen omaavat sijais- ja adoptiovanhemmat.

7.2.3 Ajatukset vetäjistä

Ryhmän vetäjinä toimivat Pelastakaa Lapset ry:n sosiaalityöntekijä sekä kehitys- ja kasvatuspsykologian erikoispsykologi. Kaikki haastateltavat kertoivat vetäjien onnistuneen työssään. Heitä keuhuttiin päteviksi ja ammattitaitoisiksi. Vetäjät olivat helpposti lähestyttäviä ja vanhemmat kokivat, että olisivat voineet esimerkiksi soittaa heille, mikäli tarvitsisivat henkilökohtaisempaa ohjausta. Psykologilta vanhemmat kertoivat saaneensa laajaa teoretietoa aiheesta. Sosiaalityöntekijä puolestaan toi näkemystä ja kokemusta asiakastyöstä ja niiden avulla herätti vanhemmissa keskustelua ja pohdiskelua. Lisäksi sosiaalityöntekijän kerrottiin antaneen erittäin lapsilähtöisen kuvan Pelastakaa Lapset ry:n toiminnasta. Joissakin tilanteissa yksi haastateltava koki, että olisi kaivannut konkreettisempia vastauksia, mutta ajatteli kuitenkin, että olisi voinut pyytää tarkennusta ja kysyä lisää.

"Nää molemmat niin sosiaalityöntekijä kuin psykologikin olivat tosi päteviä, ammattitaitoisia." (H5)

"Psykologi toi enemmän tietopuolta esille ja sosiaalityöntekijä toi enemmän sitä tietämystä kentältä ja sellasta pohdiskelua, et se pisti mieltämään ja toi esimerkkejä. Mä oon hirveen tyytyväinen, mun mielestä ne oli tosi ihania molemmat." (H1)

7.2.4 Vanhempien tyytyväisyys

Hoitava kiintymys -ryhmä koettiin hyväksi ja toimivaksi kokonaisuudeksi, johon oltiin erittäin tyytyväisiä. Ryhmän toimintaa kuvailtiin tarpeelliseksi ja silmiä avaavaksi. Vanhemmat kertoivat saaneensa ryhmästä tärkeää tietoa ja faktaa sekä vertaistuen merkitystä korostettiin edelleen. Tärkeänä asiana eräs haastateltava kertoi sen, että

hän oli saanut ryhmästä apua omaan henkiseen oloonsa. Toinen haastateltava kertoi pariskuntana kasvatustapojen olleen samansuuntaiset aina, mutta ryhmän myötä tässäkin tapahtui kehitystä ja he saivat vahvistusta yhteiselle kasvatustavalle. Pelastakaa Lapset ry oli järjestänyt ryhmän yhteyteen lastenhoidon, jonne vanhemmat saivat viedä lapset tarvittaessa. Tämä koettiin erittäin hyväksi ja tärkeäksi ja se mahdollisti joidenkin perheiden osallistumisen.

7.2.5 Kehitysideat

Haastatteluissa ei tullut esille yhtä suurta kehitysideaa, mutta vanhemmilla oli toisistaan poikkeavia parannusehdotuksia. Osa vanhemmista koki, että jos edellinen ryhmäkerta oli jäänyt väliin, seuraavalla kerralla oli vaikeampi ymmärtää kerran teemaa. Tähän liittyen oli kaivattu asiantuntijoiden johtamaa keskustelua edellisestä kerrasta enemmän. Samalla vanhemmat kertoivat, että olisivat toivoneet useammin vanhemmuuden talomalliin palaamista, jolloin olisi ollut selkeämpää, missä vaiheessa ollaan menossa. Haastateltava, jonka perhe ei ollut alusta asti mukana, koki, että he olisivat päässeet nopeammin ryhmän toimintaan mukaan, jos muiden perheiden tilanteita olisi heille selvennetty alussa.

Yksi vanhempi toivoi, että ryhmä olisi kohdennettu ainoastaan sijais- tai adoptiovanhemmille, sillä hän koki, että vertaistuesssa voisi päästä sillä keinoin vielä syvemmälle. Perheet ymmärsivät ryhmän kokoontumispaikan valinnan, sillä perheet asuivat eri-puolella Pelastakaa Lapset ry:n Keski-Suomen aluetoimiston alueella, mutta eräs vanhempi pohti olisiko kertoja voinut yhdistää, jolloin käyntejä olisi tullut vähemmän. Lisäksi yhdeltä vanhemmalta tuli toive asiantuntijaosuuksien lisäämisestä ja heidän osallistumisestaan myös pienryhmäkeskusteluihin. Useammalta vanhemmalta tuli toive konkreettisten apukeinojen lisäämisestä.

"Ehkä jotain konkreettisia juttuja. Meillä jossain vaiheessa olikin et käytiin läpi, ne oli aika hyviä, et oli joku tarina ja mietittiin miten äiti tai isä ois voinu tehdä erilalla. Ne oli kyllä ihan hyödyllisiä, et sen tyyliä vaikka tavallaan enemmänki." (H3)

7.3 Vanhemman ja lapsen välinen kiintymyssuhde

Tutkimuksessa haluttiin selvittää miten vanhemmat ymmärtävät käsitteen kiintymyssuhde ja minkälaisia haasteita he ovat kokeneet kiintymyssuhteessa lapseen. Lisäksi vanhemmat kertoivat, minkälaisia muutoksia Hoitava kiintymys -ryhmä on tuonut vanhemman ja lapsen väliseen kiintymyssuhteeseen.

7.3.1 Mitä kiintymyssuhde on

Monet haastateltavista ymmärsivät kiintymyssuhdetermin samansuuntaisesti. Aiheesta keskusteltaessa esiin nousi se, että lapsen tulee saada kokea, että hänen tarpeisiinsa vastataan. Tämän lisäksi vanhemmat kokivat, että luottamus on osoitus kiintymyssuhteesta, mutta luottamuksen rakentaminen ei tapahdu hetkessä, vaan se vie aikaa.

"Sitä, että se lapsi pystyy luottamaan suhun. Se on niin kun molemminpuolinen, et sä pystyt kasvattamaan sen, vaikka se lapsi ei oo sun biologinen lapses ja sillä lapsella on semmonen tunne, et se vanhempi on siinä läsnä ja on siinä paikalla, kun mä tarviin ja vaikka mä en tarviikkaan niin se on siinä lähellä." (H5)

Vanhempien mielestä tärkeää olisi, että lapsi pystytään kokemaan kuin omakseen. Haastateltavat kertoivat kiintymyssuhteeseen kuuluvan myös sen, että vanhemmat näyttävät oman välittämisen ja rakkauden. Lapsen tulisi voida ja uskaltaa näyttää kaikki tunteensa ja hänen pitäisi pystyä olemaan kuin kotonaan. Lisäksi vanhempien omat kokemukset vanhemmuudesta vaikuttavat suhteen kehittymiseen. Erään vanhemman mielestä perheenjäseneksi itsensä tunteminen edellyttää kiintymyssuhdetta. Lasten erilaiset taustat vaikuttavat kiintymyssuhteen kehittymiseen ja muodostumiseen ja tilanteet ovat jokaisen kohdalla yksilöllisiä.

"Ainutlaatuinen on jokainen kiintymyssuhde." (H4)

Vanhemmat kokivat kiintymyssuhteen liittyvän vahvasti lapsen tarpeisiin. Kiintymyssuhteen kehittyminen ajateltiin vanhemman puolelta tulevan luonnostaan siinä vaiheessa, kun lapsi oli valmis vastaanottamaan hoivaa. Eräs haastateltava kertoi kiintymyssuhteen luomisen lapseen olevan sitä haastavampaa, mitä vanhempana lapsi tulee perheeseen.

"Mitä pienempänä (lapsi) tulee, niin se (kiintymys) on sitä helpompaa, et se tule luonnostaan. Lapsen tarpeetkin ajaa siihen kiintymykseen siltä puolelta ja pieneen lapseen on jokaisen helpompi kiintyä kuin murrosikäiseen poikaan tai tyttöön." (H7)

Vaikka vanhemmat määrittelivätkin kiintymyssuhteen melko samalla tavalla, he kuitenkin kokivat sen omissa suhteissaan lapsiinsa eri tavoin. Perheissä, joissa ei ollut biologisia lapsia, koettiin perheen olevan kuin biologinen perhe. Sen sijaan perheet, joilla oli biologisia lapsia, eivät luonnehtineet suhdetta sijaislapseen samoin. Osa vanhemmista ajatteli, että kiintymyssuhde sijais- tai adoptiolapseen ei voi koskaan kehittyä niin hyväksi, kuin se voisi olla.

"Lapset on tullu niin pieninä, et me ollaan eletty meidän mielestä niin biologisen perheen elämää, et vähän ehkä sen kurssin kautta sitäkin, et niin me ollaan tosiaan sijaisperhe." (H4)

"Et eihän me ehkä koskaan saada semmosta täydellistä suhdetta sijaislapsen." (H6)

7.3.2 Kiintymyssuhteen haasteet

Vanhempien ollessa kyvyttömiä kohdata lapsensa ja täyttää heidän perustarpeensa, lapselle voi kehittyä vakavia ja varhaisia kiintymyssuhteen häiriöitä, jotka pahimmillaan voi vaurioittaa lapsen kehitystä kaikilla osa-alueilla. Näitä osa-alueita ovat emotionaalisen kehityksen, kognitiivisen kehityksen, sosiaalisen kehityksen sekä fyysisen ja somaattisen kehityksen alueet. (Tuovila 2008, 39.)

Perheillä oli eritasoisia haasteita liittyen kiintymyssuhteisiin. Pieni osa vanhemmista olivat aluksi ajatelleet haasteidensa olevan suuria, mutta ryhmässä käyminen oli antanut heille ymmärryksen siitä, että heidän haasteensa olivat verrattain pieniä. Jotkut vanhemmista kertoivat, että heidän perheissään on koettu erittäin suuria ongelmia vanhemman ja lapsen välisen kiintymyssuhteen luomisessa.

Perheet, joissa oli koettu lievempiä haasteita kiintymyssuhteessa, kertoivat niiden esiintyvän esimerkiksi takertuvuutena vanhempaan, lapsen puheissa kielteisinä asioina vanhemmistaan, keskittymisvaikeuksina tai lapsen hallinnan tarpeena. Suurempia ongelmia kokeneissa perheissä edellisten haasteiden lisäksi esiintyi myös se, että lapsi ei kykene näyttämään tunteitaan, tunteiden hallinnassa on ongelmia tai ei pysty itkemään esimerkiksi silloin, kun häneen sattuu. Lapsella voi olla myös taipumusta itsensä satuttamiseen. Lisäksi lapsilla oli vaikeuksia kohdata vanhempansa kasvokkain, eikä nukkumaanmenotilanteessa halunnut ottaa hoivaa vastaan vanhemmaltaan,

vaan kääntyi katsomaan seinää päin. Joillain lapsilla esiintyi myös selittämättömiä fyysisiä oireita. Suurimpia haasteita kokeneet perheet toivat ilmi sen, kuinka raskasta torjutuksi tuleminen vanhemmalle voi olla. Vanhemmat kertoivat tämän ilmenevän vanhemman kelpaamattomuutena hoivaajaksi tai lohduttajaksi ja lapsen hakeutuvan mieluummin vieraiden ihmisten seuraan. Lapsi ei myöskään ilahdu erotilanteen jälkeen vanhemman nähdessään.

"Ei tuu sellasia, et hän ilahtuu, kun hän näkee mut, tai hän ei ota hausta vastaan, tai hän ei siedä lohduttamista, tai jos mä ajattelen puistossa, niin toiset lapset juoksee vastaan vanhempia, niin mä en oo saanut semmosta kokee, kun vasta parin kuukauden aikana." (H1)

"Kun sitä rakkautta on jaettavana ja sä yrität sitä antaa eteenpäin ja rakastat toista, totta kai torjutuksi tuleminen on sillä tavalla aika raskasta." (H1)

7.3.3 Kiintymyssuhteen vahvistaminen

Tutkimuksessa pyrittiin selvittämään keinoja, joiden avulla vanhemmat ovat yrittäneet kehittää ja parantaa kiintymyssuhdetta lapseen. Lähes kaikki tutkimukseen osallistuneet vanhemmat kertoivat arjen perusrutiinien ylläpitämisen olevan erittäin tärkeää lapselle. Erilaiset jokapäiväiset päivittäin toistuvat toiminnot, kuten päiväunet ja ruokailut lisäävät lapsen kokemusta hyvästä hoivasta.

Tutkimuksessa vanhemmat kertoivat lähteneensä rakentamaan kiintymyssuhdetta koko perheen yhteisen tekemisen kautta. Luottamuksen lisääntyessä, kun lapsi on halunnut ottaa kontaktia, hänelle tarjotaan läheisyyttä, hoivaa ja syliä niin paljon, kuin lapsi sitä haluaa. Tuovilan (2008, 57-58) mukaan sijoitetut lapset ovat voineet jäädä elämänsä alkuvaiheilla ilman oikeanlaista hoivaa ja huolenpitoa. Sijaishoidon

tehtävänä on korjata lapsen kokemia puutteita ja yhtäaikaisesti tukea lapsen ikätasoista kehitystä. Monet sijaishuollossa olevat lapset käyttäytyvät ikätasoaan pienemmän lapsen tavoin. Lapsi saattaa jopa käyttäytyä kuin pieni vauva. Tällainen käytös saattaa hämmentää vanhempaa, mutta on saatu hyviä kokemuksia siitä, että kun lapselle annetaan vauvakokemuksia, hän alkaa lopulta käyttäytymään oman ikätasonsa mukaisesti.

"Et hän halua olla vauva ja se on todella semmosta mitä me tuetaan, että siinä se kiintymys rakentuu tosi hyvin, kun on lähellä ja hoivataan."

(H2)

Hoivan lisäksi vanhemmat kokivat, että PACE-asenteen oppiminen on auttanut heitä positiivisen kasvatustyylin toteuttamisessa, jolloin lasta saa autettua hänen haasteis- saan paremmin, kuin esimerkiksi seuraamuksia käyttämällä. Vanhemmat pitivät hyödyllisiä ryhmässä käytettyjä pieniä harjoitteita, joita he pystyvät hyödyntämään myös kotona lasten kanssa.

"Varsinkin siinä ryhmän lopussa oli niitä (erilaisia harjoitteita). Yhessäkin oli, et puhallettiin höyhen ringissä, niin sitä mä tein sit illalla lapsen kaa, niin tuli ihanasti semmonen pieni hetki, et ihan kun olis jotain syvempääkin yhteyttä." (H3)

7.3.4 Kiintymyssuhteessa tapahtuneet muutokset

Kaikki vanhemmat kokivat, että heidän ja heidän lastensa välisissä kiintymyssuhteissa on tapahtunut muutosta positiivisempaan suuntaan. Muutosten ei kuitenkaan ajateltu johtuvan ainoastaan Hoitava kiintymys -ryhmään osallistumisesta, vaan ryhmä on ollut osa suurempaa kokonaisuutta, jonka yhteisvaikutus on parantanut suhteita.

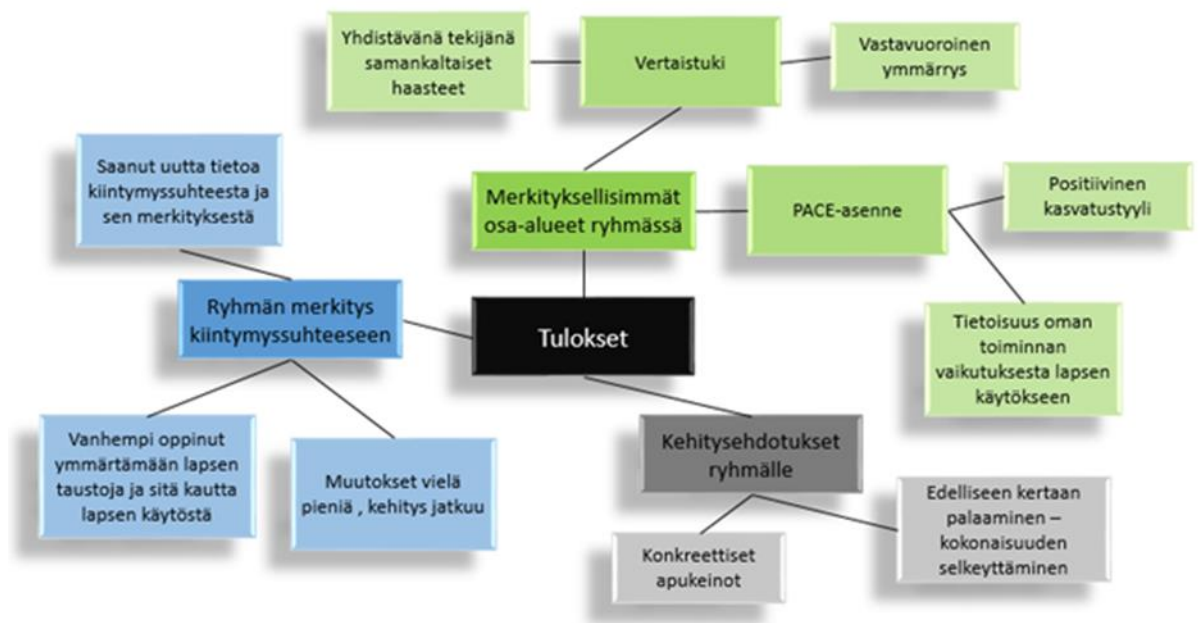
Useimmat haastateltavista kertoivat oppineensa ymmärtämään kiintymyssuhdetta ja näkemään lapsen taustoista johtuvan käyttäytymisen taakse. Tämän myötä vanhemmat ovat muuttaneet omaa käyttäytymistään ja toimintamallejaan enemmän lapsia tukeviksi.

Vanhemmat kertoivat huomanneensa lapsissa paljon positiivisia muutoksia. Toiset kertoivat muutosten olleen vielä pieniä ja suhteen kehittämisessä tehdään edelleen töitä. Haastateltavat toivat esille sen, että nykyään lapset tietävät, että heistä välitetään ja heitä rakastetaan ja he tietävät, että vanhemmat eivät lähde pois. Näiden myötä lapset uskaltavat näyttää sekä hyviä että huonoja tunteitaan. Suurimpia muutoksia on ollut, että lapsi hyväksyy vanhempansa hoivaajana, ei enää esimerkiksi kierrä sylistä syliin, vaan hyväksyy vanhempansa läheisyytensä kohteeksi.

"Jos mä ennen sanoin, et oota tässä sisaruksen kanssa, niin ennen se oottikin sisaruksen kanssa. Mut nykyään se sanoo, et mä haluan äiti tulla sun mukaan. Huomaa et kiintyy jollain tavalla." (H3)

7.4 Tulosten yhteenveto

Haastatteluilla saatiin vastauksia tutkimuskysymyksiin (Ks. kuvio 4). Keskeisimmät esiin nousseet aiheet liittyivät tutkimuskysymysten sisältämiin asioihin. Päätuloksina voidaan todeta se, että vanhempien saadessa lisää tietoa kiintymyssuhteesta ja sen merkityksestä lapsen kokonaisvaltaiseen olemukseen, heidän ymmärryksensä lapsen taustoja ja siitä johtuvaa käytöstä kohtaan on kasvanut. Tätä kautta kiintymyssuhdetta on pystytty kehittämään ja suhteessa on alettu huomaamaan positiivisia muutoksia. Näiden tulosten kautta pystytään näkemään Hoitava kiintymys -ryhmän merkitys kiintymyssuhteeseen.

Kuvio 4. Päätulokset

Ryhmän sisällä vertaistuellalla oli suuri merkitys ryhmän toimimisessa, sillä vanhemmat kokivat saavansa vastavuoroista ymmärrystä samankaltaisissa elämäntilanteissa olevilta muilta ryhmäläisiltä. Tämän lisäksi ryhmän sisällöstä merkittäväksi nousi vanhempien oman toiminnan tiedostamisen merkitys ja sen kautta oman käyttäytymisen muokkaaminen enemmän PACE-asennetta vastaavaksi.

Yleisesti vanhemmat olivat erittäin tyytyväisiä ryhmän toimintaan, mutta suurin osa heistä olisi toivonut saavansa enemmän konkreettisia apukeinoja, joilla he voisivat tukea kiintymyssuhdetta. Esille nousi vielä myös toive siitä, että ryhmäkerran alussa palattaisiin edellisen kerran aiheeseen vetäjien johdolla ja samalla vanhemmuuden talomallin avulla selvennettäisiin, missä kohtaa prosessia ollaan menossa.

8 Pohdinta

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää millainen merkitys Hoitava kiintymys -ryhmällä on ollut sijais- ja adoptiovanhempien ja heidän lastensa väliseen kiintymyssuhteeseen. Lisäksi opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa tietoa, jonka avulla Pelastakaa Lapset ry voivat kehittää tulevien ryhmien toimintaa. Kerätystä aineistosta käy hyvin ilmi vanhempien kokemukset ryhmän merkityksellisyydestä ja niitä on pyritty tuomaan esiin tutkimuksen tuloksissa ja havainnollistettu haastateltavien sitaateilla.

Tutkimuksen tuloksista voidaan päätellä, että Hoitava kiintymys -ryhmän kaltaiselle toiminnalle on tarvetta adoptio- ja sijaisvanhempien keskuudessa. Näillä perheillä ei välttämättä ole työkaluja vastata lasten tarpeisiin ilman ammattilaisten tukea. Ryhmään osallistuneet vanhemmat olivat tutkimuksen perusteella ryhmästä saatuun tukeen varsin tyytyväisiä. Tutkimuksen vastauksista kuitenkin näkyvät vanhempien erilaiset taustat ja erimittaiset kokemukset vanhemmuudesta. Vanhemmat, joilla oli pidempään kokemusta vanhemmuudesta, kokivat, että ryhmästä saatu tieto oli heille ennestään tuttua. Tässä tutkimuksessa lapsettomat pariskunnat kokivat elävänsä lasten kanssa perinteistä biologisen lapsiperheen arkea, kun taas vanhemmat, joilla oli biologisia lapsia luonnehtivat vanhemmuuttaan lievemmin ja kuvailivat sitä osittain myös työnä. Mäkelä (2009, 84-85) on saanut samankaltaisia tuloksia tutkimuksessaan, jossa hän on tutkinut sijaisvanhempien kokemuksia kiintymyssuhteesta perhehoidossa. Tutkimuksesta ilmeni, että sijaisperheistä löytyi kahdenlaista perheprofiilia. Lapsettomat sijaisvanhemmat kokivat muodostavansa sijaislastensa kanssa kuin biologisen perheen, kun taas vanhemmat, joilla oli myös biologisia lapsia, ottivat roolinsa sijaisvanhempina hieman löyhemmin.

Tutkimuskysymyksellä oli tarkoitus selvittää, mitkä osa-alueet ryhmän toiminnassa ovat olleet vanhemmille merkityksellisimpiä. Johtopäätöksenä vastauksista voi sanoa vertaistuen ja PACE-asenteen olleen tärkeimmät sisällöt ryhmässä. Vanhemmat kokivat vertaistuen olleen itselleen erityisen tarpeellinen, sillä he pystyivät samaistumaan

hyvin muihin ryhmäläisiin perheiden samankaltaisten haasteiden vuoksi. Lisäksi osa vanhemmista pystyi suhteuttamaan oman perheensä haasteet oikeaan mittakaavaan, nähdessään millaisten ongelmien kanssa muut perheet tekivät töitä. Tämä tuli esille myös Korjan (2012) tutkimuksessa, jonka mukaan vanhemmilla oli tarve henkille ja sosiaaliselle tuelle. Korja tuo tuloksissaan ilmi sen, kuinka muiden perheiden kokemusten kuuleminen auttoi perheitä näkemään omat asiansa myönteisemmässä valossa. Hoitava kiintymys -ryhmässä pieni osa kuitenkin koki, että vertaistuen merkitys olisi voinut olla vielä suurempi, jos ryhmä olisi kohdennettu vielä tarkemmin tietyille kohderyhmälle. PACE-asenteen katsottiin antaneen vanhemmille rauhallisuutta ja itseluottamusta lasten kanssa toimiessa sekä ymmärrystä oman käytöksen vaikutuksesta lapseen. Vanhemmat olivat tyytyväisiä ryhmästä saatuun tietoon ja siellä syntyneeseen keskusteluun, mutta olisivat toivoneet saavansa ryhmästä vielä enemmän hyviksi havaittuja konkreettisia työkaluja oman kehittyneen ajattelutapansa rinnalle.

Tässä opinnäytetyössä selvitettiin myös ryhmän vetäjien toimintaa, sillä Hoitava kiintymys – mallin mukaan ryhmän vetäjillä on erilaisia tehtäviä ryhmäkertojen sisällä. Tutkimuksen teoriaosassa on kerrottu vetäjän yksi olevan enemmän vastuussa materiaalin läpikäymisestä eli tietopuolesta ja vetäjän kaksi tehtävänä on tukea kertojen sisältöä ja havainnoida ryhmäläisten osallistumista. Vastauksista käy ilmi, että psykologilta koettiin saaneen hyödyllistä tietoa ja sosiaalityöntekijän tuovan tärkeää näkemystä sosiaalialan työkentältä. Haastatteluissa vanhemmat pystyivät erittelemään molempien vetäjien tehtäviä, jonka kautta vetäjille löydettiin omat roolit.

Toisena tutkimuskysymyksenä oli, millainen merkitys ryhmän toiminnalla on ollut vanhemman ja lapsen kiintymyssuhteeseen. Kaikilla vanhemmilla oli halu auttaa lasta sekä parantaa vanhemman ja lapsen välistä kiintymyssuhdetta. Ryhmän myötä vanhemmat kokivat ymmärtävänsä kiintymyssuhdetta ja sen merkitystä lapsen kasvun ja kehityksen tukemisessa. Tätä tukee myös Laakkosen (2010) saamat tulokset, joissa hän totesi vanhempien olevan tietoisia heille kuuluvasta vastuusta lapsen kokonaisvaltaisen kasvun ja kehityksen osalta.

Tutkimuksessa vanhemmat kertoivat kiintymyssuhteen luomista helpottavan sen, että kotona arjessa on toistuvia rutiineja, joita lapsi pystyy ennakoimaan ja sen myötä kokea olonsa turvalliseksi. Tuovila (2008, 54) kirjoittaa, että vaikeista olosuhteista tulleet lapset hyötyvät kodissa olevista selkeistä ja ennustettavista rutiineista. Aluksi lapsi saattaa vastustaa perheen rutiineja, mutta useimmiten rutiinit alkavat selkiyttämään tilannetta lapselle hyvin pian. Lapsen, jolla on taustalla kiintymyssuhdehäiriö, voi olla helpompi kiintyä aluksi arjen toimintatapoihin ja vasta sen jälkeen häntä hoivaaviin henkilöihin.

Mikäli lapsi ei ole varhaisessa vaiheessa saanut hyvän hoivan kokemuksia, tulisi adoptio- tai sijoittaminen tapahtua mahdollisimman varhaisessa lapsuudessa, jolloin lapsi ehtisi vielä saada niitä. Varhaislapsuuden hyvät kokemukset toimivat lasta suojaavana tekijänä. (Kalland 2001, 231.) Hirn (2015, 47-48) kertoo tutkimuksensa tuloksissa selvinneen, että sijaisvanhemmat kokevat kiintymyssuhteen muodostamisen sijaislapsen helpommaksi, mitä pienempi lapsi on tullessaan perheeseen. Nämä tulokset tukevat myös Hoitava kiintymys -ryhmään osallistuneen vanhemman kokemuksia kiintymyssuhteen luomisesta sijaislapsen. Haastateltavan mielestä suhteen luominen pieneen lapseen käy helpommin kuin vanhempaan lapseen.

Korja (2012, 43) on tutkimuksessaan pyrkinyt selvittämään vertaistukiryhmän vaikutuksia perheen arkeen. Tulosten perusteella on vaikea määritellä mitkä muutokset johtuvat vertaistukiryhmästä ja mitkä muutokset ovat peräisin muista perheen elämään liittyvistä asioista. Tutkimuksessaan hän toteaa suurimpien muutosten näkyvän vanhempina toimimisessa ja vanhempien ajattelutavassa. Korjan tulokset tukevat tässä opinnäytetyössä saatuja tuloksia, sillä vanhemmat ajattelivat muutosten olevan suuren kokonaisuuden summa, jossa Hoitava kiintymys -ryhmällä oli oma osuutensa. Muutoksia läpi käydessään useat vanhemmat kertoivat oppineensa näkemään lapsen käytöksen taakse ja ymmärtämään taustojen merkitystä lapsen käyttäytymisessä. Ryhmän aikana kaikissa perheissä oli havaittu positiivisia muutoksia vanhemman ja lapsen välisessä kiintymyssuhteessa. Vanhemman oppiessa säätelemään omaa käyt-

täytymistään, lapsi on pystynyt alkamaan näyttämään omia tunteitaan ja kiintymystään vähitellen. Perheet kuitenkin jatkavat edelleen töitä kiintymyssuhteen kehittämisen eteen.

Opinnäytetyön kolmantena tutkimuskysymyksenä oli, miten Hoitava kiintymys -ryhmän toimintaa voisi kehittää. Tuloksista ilmeni vanhempien erilaiset ajatukset ryhmän toiminnan kehittämisessä. Joukosta nousi kaksi kehityskohdetta useamman vanhemman toimesta, näitä olivat konkreettiset apukeinot sekä selkeämpi kokonaisuuden hahmottaminen. Vanhempien kertoman perusteella, ryhmän kehittämisessä tulisi kiinnittää enemmän huomiota ryhmäkertojen aloitukseen, jolloin vetäjät tiivistäisivät edellisen kerran aiheet. Samalla aloituksessa voisi joka kerralla olla konkreettinen kuva vanhemmuuden talomallista, jonka avulla havainnollistetaan vanhemmille prosessin kulkua ja mihin osioon kyseisen kerran aihe sisältyy. Ryhmäkertojen sisältöön tulisi lisätä entistä enemmän lapsen kanssa tehtäviä harjoitteita, joilla tukea kiintymyssuhdetta sekä erilaisia tarinoiden tai kertomusten kautta käytäviä todentuntuksia tilanteita, joista vanhemmat saavat konkreettisiä keinoja ja tapoja toimia haastavissa tilanteissa lasten kanssa.

Haastatteluiden vastausten kokonaisuudesta voi nähdä vanhempien olevan erittäin tyytyväisiä ryhmän toimintaan, sen sisältöön ja sieltä saatuun ammattilaisten antamaan tukeen sekä vertaistukeen. Vanhemmat ovat saaneet ryhmästä itseluottamusta ja ymmärrystä lapsesta, ja sitä kautta apua oman toiminnan muokkaamiseen, jolloin he pystyvät tukemaan lasta ja heidän välistä kiintymyssuhdettaan paremmin. Nämä ovat myös Hoitava kiintymys – terapeutin vanhemmuus –teoksessa Goldingin määrittelemät tavoitteet ryhmälle.

8.1 Tutkimuksen arviointi

Tutkimus suoritettiin onnistuneesti alkuperäisten suunnitelmien pohjalta. Kohderyhmän saavutimme Pelastakaa Lapset ry:n sosiaalityöntekijän avulla, joka laittoi haastattelupyynnöt seitsemälle Hoitava kiintymys -ryhmään osallistuneelle perheelle. Näistä perheistä kuusi ilmoitti halukkuutensa osallistua tutkimukseen. Näin ollen otanta ryhmästä oli varsin laaja. Tutkimusta tehdessä tuli ilmi, että haastateltavat voivat kokea saman asian monin eri tavoin, joten tutkimuksen tuloksia ei voida yleistää. Korja (2012) toteaa tutkimuksessaan, että Suomessa on tutkittu vertaistukea kohtalaisen vähän, joten tutkimuksia vanhempien tuen tarpeesta ja vertaistuesta tarvittaisiin lisää.

Teemahaastattelun runko oli huolella etukäteen laadittu ja pyydetty ryhmän vetäjiä tarkistamaan ja tarvittaessa täydentämään sitä. Lisäksi ensimmäisen haastattelun jälkeen lisäsimme kysymyksen ryhmässä käytetyistä menetelmistä, sillä se tuli esille ensimmäisen vanhemman haastattelussa. Lopullinen runko oli alkuperäisestä suunnitelmasta poiketen suhteellisen yksityiskohtainen. Tämä osoittautui kuitenkin hyväksi asiaksi, sillä tutkimukseen osallistuneet vanhemmat tarvitsivat apukysymyksiä, joiden avulla pystyivät kertomaan kokemuksistaan paremmin. Haastateltavat onnistuivat hyvin vastaamaan haluttuihin teemoihin, mutta heidän vastaamistaan olisi voinut helpottaa, jos he olisivat etukäteen saaneet tutustua teemahaastattelurunkoon.

8.2 Eettisyys ja luotettavuus

Eettisesti hyvän tutkimuksen edellytyksenä on, että hyvää tieteellistä käytäntöä noudatetaan tutkimuksen teossa. Hyvässä tieteellisessä käytännössä käytetään rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta vaativia toimintatapoja sekä tutkimus-

työssä, tulosten tallentamisessa, niiden esittämisessä, että tutkimuksen tulosten arvioinnissa. Ihmisarvon kunnioittaminen on tutkimuksen lähtökohta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 23–25).

Tutkittavien itsemääräämisoikeutta tulee kunnioittaa sillä, että tutkittavat osallistuvat tutkimukseen vapaaehtoisesti ja päätös osallistumisesta perustuu riittävään tietoon. Tutkimukseen osallistujalla on oikeus keskeyttää osallistumisensa tutkimukseen kaikissa tutkimuksen vaiheissa. Tutkijoiden tulee etukäteen kuvata tutkittaville tutkimuksen aihe, tutkimukseen kuluva aika ja tutkimuksen toteutustapa. (Ettinen ennakoarviointi ihmistieteissä n.d.)

Tutkimukseen osallistuneet henkilöt saivat vapaaehtoisesti päättää tutkimukseen osallistumisestaan. Tutkittavat olivat saaneet tiedon tutkimuksesta Pelastakaa Lapset ry:n sosiaalityöntekijältä, sekä lisäselvityksen tutkimuksen aiheesta tutkijoilta itseltään yhdellä ryhmäkerralla. Ennen haastatteluiden aloittamista Pelastakaa Lapset ry:ltä oli saatu tutkimuslupa tutkimuksen toteuttamiseen. Tutkittavat ovat antaneet osallistumisestaan kirjallisen suostumuksen (Liite 2.) ja heille on painotettu oikeutta keskeyttää tutkimus, milloin tahansa. Tutkittavilta on pyydetty lupa haastattelun äänittämiseen ja samalla kerrottu, että äänitteet hävitetään analyysin valmistuttua. Haastattelurunkoa tehdessä on otettu huomioon tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet, jotta tutkimuksen luotettavuus olisi mahdollisimman laadukasta. Lisäksi haastattelurunko on tarkastettu ammattilaisilla.

Haastattelut on nauhoitettu ja litteroitu sanasta sanaan, joten tulokset on kirjoitettu suoraan haastateltavien vastausten pohjalta, eivätkä ne silloin perustu tutkijoiden muistiin. Tutkimuksen tulosten luotettavuutta lisää se, että opinnäytetyöllä oli kaksi tekijää, jolloin teemojen etsimisessä ja vastausten ymmärtämisessä näkökulmia pystyttiin vertaamaan toisiinsa ja sitä kautta vastaajan todellinen tarkoitus pääsi esiin.

Tuomen ja Sarajärven (2009, 136) mukaan tutkimuksen luotettavuutta pohtiessa pitäisi huomioida tutkimuksen tekijöiden puolueettomuutta. Tässä tutkimuksessa tämä toteutui hyvin, sillä tutkijoilla ei ollut henkilökohtaista suhdetta haastateltaviin tai Pelastakaa Lapset ry:hyn.

8.3 Jatkotutkimusmahdollisuudet

Tutkimukseen osallistuneet vanhemmat kertoivat, että kaikkea ryhmässä opittua tietoa ei ole pystynyt lyhyen ajan sisällä hyödyntämään arjessa, eikä uusien toimintatapojen tuomat muutokset näy heti, vaan ne tarvitsevat aikaa. Tätä tutkimusta voisi jatkaa esimerkiksi vuoden kuluttua samalla kohderyhmällä, jolloin voitaisiin todentaa paremmin muutokset kiintymyssuhteessa, kun ryhmän toimintatapoja on pystytty toteuttamaan pitkällä aikavälillä.

Tässä tutkimuksessa seitsemästä haastateltavista kuusi oli äitejä ja yksi isä. Haastattelu, johon isä osallistui, oli pariskunnan parihaastattelu. Äidin näkemykset tulivat hyvin esille, mutta valitettavasti isän ääni jäi vähäiseksi. Tästä heräsi mielenkiinto tutkia samaa aihetta tarkemmin miesnäkökulmasta isien kertomina. Tämän jälkeen voisi verrata isien ja äitien näkökulmia ja kokemuksia toisiinsa.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia kiintymyssuhdetta vanhemman näkökulmasta, mutta olisi erittäin kiinnostavaa vaihtaa näkökulmaa lapsen perspektiiviin. Tutkimus voitaisiin toteuttaa lasta havainnoimalla ja ikätasoisesti haastatteleamalla. Havainnoinnissa voitaisiin kiinnittää huomiota myös lapsen ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen.

Lähteet

Adoptiota harkitsevalle. N.d. Interpedia. Viitattu 5.12.2017. <https://interpedia.fi/kansainvalinen-adoptio/adoptio/adoptioprosessi/adoptiota-harkitseville/>.

Asiantuntijapalvelua perhehoidon eri vaiheissa. N.d. Pelastakaa Lapset ry. Viitattu 14.12.2017. <https://www.pelastakaaalapset.fi/tyomme-kotimaassa/perhehoito/asiantuntijapalvelua-perhehoidon-eri-vaiheissa/>.

Back-Kiianmaa, R. & Hakkarainen, P. 2008. Sijaisvanhemmat tarvitsevat riittävät valmiudet. Teoksessa Sijoita perheeseen. Perhehoito inhimillisenä ja taloudellisena vaihtoehtona. Toim. J. Ketola. Jyväskylä: PS-kustannus.

Back-Kiianmaa, R. & Hakkarainen, P. 2008. Sijaisvanhemmat tarvitsevat riittävät valmiudet ryhtyä sijaisvanhemmiksi. Teoksessa Perhehoito. Tekemisen ja tukemisen arvoista työtä. Toim. J. Ketola. Jyväskylä: PS-kustannus.

Bowlby, J. 1969. Attachment and loss. Volume 1. New York: Basic books.

Eettinen ennakoarviointi ihmistieteissä. N.d. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Viitattu 23.2.2018. <http://www.tenk.fi/fi/eettinen-ennakoarviointi-ihmistieteissa>.

Eriksson, P. 2015. Adoptiovanhempien tyytyväisyys adoptioneuvontaan ja adoptiopalveluun. Teoksessa Lapsi uusissa oloissa. Tietoa sijaishuollosta ja adoptiosta. Toim. J. Sinkkonen & K. Tervonen-Arnkil. Tallinna: Duodecim.

Golding, K.S. 2014. Hoitava kiintymys- terapeuttinen vanhemmuus. Suom. Lätti, E. Tampere: PT-Kustannus.

Gopnik, A. 2016. Puuseppä vai puutarhuri? Vanhemmuuden suorittamisesta onnellisen lapsuuden tukemiseen. Tallinna: Art House.

Hansen, M., Janhunen, T., Kytöpuu, K., Salo, S., Seppänen, P., Seppänen, S., Tapio, N. & Vilén, M. 2010. Perhe ja perhetyö. Teoksessa Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. Toim. M. Vilén, P. Seppänen, N. Tapio & R. Toivanen. Helsinki: Kustannus-Osakeyhtiö Kotimaa.

- Hirn, M. 2015. Sijaisvanhemman ja sijoitetun lapsen kiintymyssuhde pitkäaikaisissa perhesijoituksissa. Sijaisvanhempien kokemusten tarkastelua. Pro gradu –tutkielma. Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Sosiaalityö. Viitattu 12.3.2018. <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/97708/GRADU-1436253949.pdf?sequence=1>.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15.p. Helsinki: Tammi.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2016. Tutki ja kirjoita. 21.p. Helsinki: Tammi.
- Holm, J., Huuskonen, P., Jyrkämä, O., Karnell, S., Laimio, A., Lehtinen, I., Myllymaa, T. & Vahtivaara, J-M. 2010. Vertaistoiminta kannattaa. SOLVER palvelut.
- Hughes, D.A. 2011. Kiintymyksen keskeinen vanhemmuus. Toimivuutta kasvatukseen. Tampere: PT-Kustannus.
- Huuskonen, P. 2015. Vertaistuki. Vammaispalveluiden käsikirja. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 21.2.2018. <https://www.thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/itsenaisen-elaman-tuki/vertaistuki>.
- Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2012. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Toim. E. Linqvist & S-M. Hovi. 2. uud.p. Porvoo: Edita Publishing.
- Kalland, M. 2001. Kiintymyssuhdeteorian kliininen merkitys: soveltaminen erityistilanteissa. Teoksessa Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Toim. J. Sinkkonen & M. Kalland. Vantaa: Werner Söderström.
- Kalland, M. 2011. Varhaislapsuuden tunnesuhteet ja sijoitettu lapsi. Teoksessa Varhaislapsuuden tunnesuhteet ja niiden suojeleminen. Toim. J. Sinkkonen & M. Kalland. Helsinki: WSOYpro.
- Kananen, J. 2008. Kvali. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytännöt. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja-sarja. Jyväskylä: Yliopistopaino.

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja-sarja. Jyväskylä: Yliopistopaino.

Kansainväliset adoptiot. N.d. Pelastakaa Lapset ry. Viitattu 5.12.2017.

<https://www.pelastakaalapset.fi/tyomme-kotimaassa/adoptiot/kansainvaliset-adoptiot/> .

Keitä me olemme. N.d. Pelastakaa Lapse ry. Viitattu 14.12.2017. <https://www.pelastakaalapset.fi/tietoa-meista/keita-me-olemme/>.

Keltikangas-Järvinen, L. 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: WSOY.

Korja, O. 2012. "Se on niin voimakas yhdistävä juttu, se että ymmärtää toisiaan". Alle kouluikäisten lasten vanhempien kokemuksia ohjatusta vertaistukiryhmästä. Pro gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Viitattu 23.3.2018. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/37696/URN%3aNB%3afi%3ajyu-201204141537.pdf?sequence=1>.

Kristeri, I. 1999. Näe minut. Vanhemmuus ja lapsen kohtaaminen. 2.p. Hämeenlinna: Karas-Sana.

L 22/2012. Adoptiolaki. Annettu 20.1.2012. Viitattu 5.12.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2012/20120022#Pidp453037808>.

Laakkonen, K. 2010. "Vanhemmuus on vastuuta koko lapsen elämästä." Vanhempien käsityksiä vanhemmuudesta, perheestä ja kasvatuksesta nykypäivänä. Pro gradu-tutkielma. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Viitattu 23.3.2018. <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/81440/gradu04193.pdf?sequence=1>.

Lastensuojelun perhehoidon vahvuudet. N.d. Minustako sijaisvanhempi? Perhehoitoliitto ry. Viitattu 5.12.2017. https://www.perhehoitoliitto.fi/sijaisvanhemmaksi/sijaisvanhemmuus/perhehoidon_vahvuudet .

LastSL 417/2007. Lastensuojelulaki. Annettu 13.4.2007. Viitattu 30.3.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>.

Lindèn, M. 2017. ” Joskus on tuntunut, että olen liian kovakourainen lasta kohtaan”. Adoptioperheiden arki ja haasteet. Pro gradu-tutkielma. Turun yliopisto. Sosiaalityö. Viitattu 25.3.2018. https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/144420/Sosiaalityo_Gradu_Linden.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Lätti, E. 2018. Ehdotuksia haastattelurunkoon. Sähköpostiviesti. 25.1.2018. Vastantajat J. Pitkänen & K. Kaartinen. Erikoispsykologi Elina Lätin ehdotukset opinnäytetyön haastattelurungon muokkaamiseksi.

Maula, R. 2018. Vertaistuki Pelastakaa Lapset ry:n toiminnassa. Sähköpostiviesti 20.2.2018. Vastaanottaja J. Pitkänen. Pelastakaa Lapset ry:n sosiaalityöntekijän tiedoksianto vertaistuen merkityksestä järjestön toiminnassa.

Milloin lapsi sijoitetaan oman kodin ulkopuolelle? N.d. Lastensuojelu.info. Lastensuojelun keskusliitto. Viitattu 14.3.2018. <https://www.lastensuojelu.info/lapsiperheiden-palvelut/milloin-lapsi-sijoitetaan-oman-kodin-ulkopuolelle/>.

Mitä sijaisvanhemmuus on? N.d. Minustako sijaisvanhempi? Perhehoitoliitto ry. Viitattu 5.12.2017. https://www.perhehoitoliitto.fi/sijaisvanhemmaksi/sijaisvanhemmuus/monipuolinen_perhehoito .

Mäkelä, I. 2009. Tilaa kotona ja sydämessä. Perhesijoitus kiintymyssuhteiden ja korjaavien kokemusten näkökulmasta. Pro gradu- tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Sosiaalityö. Viitattu 12.3.2018. https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/21821/URN_NBN_fi_jyu-200910013959.pdf?sequence=1.

Rusanen, E. 2011. Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys. Porvoo: Bookwell.

Schmitt, F. 2002. Riittävän hyvä vanhemmuus. Teoksessa Pesästä lentoon. Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Toim. J. Sinkkonen. Vantaa: Dark.

Silvén, M. 2010. Varhaiset ihmissuhteet. Polku lapsen suotuisaan kehitykseen. Saarijärvi: Minerva Kustannus.

Sinkkonen, J. 2001. Lapsen puolesta. Juva: WS Bookwell.

Sinkkonen, J. 2011. Kiintymyssuhdehäiriöiden yhteydet psykopatologiaan. Teoksessa Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Toim. J. Sinkkonen & M. Kalland. Helsinki: WSOYpro.

Sinkkonen, J. 2015. Lapsen kiintymyssuhteet tavanomaisissa ja poikkeavissa olosuhteissa. Teoksessa Lapsi uusissa oloissa. Tietoa sijaishuollosta ja adoptiosta. Toim. J. Sinkkonen & K. Tervonen-Arnkil. Tallinna: Duodecim.

Sukula, S. 2009. Matka äidiksi. Tarinoita adoptiosta ja yksinvanhemmuudesta. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Sosiaali- ja terveyspolitiikka. Viitattu 8.4.2018. <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66540/978-951-44-7888-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Taskinen, S. 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki: WSOYpro.

Tietoa meistä. N.d. Pelastakaa Lapset ry. Viitattu 14.12.2017. <https://www.pelastakaa-lapset.fi/tietoa-meista/>.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 9.uud.p. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tuovila, P. 2009. Menetykset ja lapsen kehitys. Teoksessa Menetyksistä mahdollisuuksiin. Perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi. Toim. J. Ketola. Jyväskylä: PS-kustannus.

Valkonen, L. 2014. Sijaisvanhemmat. Turku: Perhehoitoliitto.

Liitteet

Liite 1. Haastattelurunko

Haastattelurunko

Taustatiedot:

- Keitä perheeseen kuuluu?
- Kuinka pitkältä ajalta teillä on kokemuksia sijais- tai adoptiovanhemmuudesta?

Sijais- ja adoptiovanhemmuus:

- Kuinka päädyitte sijais- tai adoptiovanhemmiksi?
- Millaista tukea olette saaneet sijais- tai adoptioprosessin aikana?

Hoitava kiintymys työskentelymalli:

- Miten päädyitte ryhmän toimintaan mukaan?
- Millaista ohjausta olette saaneet ryhmästä?
- Miten olette kokeneet ryhmästä saadun vertaistuen?
- Miten tasapainoiseksi koette ryhmäkertojen sisällön, toivoisitteko jotain lisää tai vähentäisittekö jotain?
- Miten hyödylliseksi koette ryhmän toiminnan?
- Miten kehittäisitte ryhmän toimintaa?
- Miten koette ryhmän keston?
- Millaista tukea olette saaneet ryhmän vetäjiltä?
- Mitkä osa-alueista koet olleen eniten hyötyä? (moduuli 1, 2, 3, PACE- asenne?)
- Mikä omassa tavassa ajatella, kasvattaa ja toimia vanhempana on muuttunut? (Erytisesti PACE-asenne tavassa ajatella ja kasvattaa)
- Miten vanhempi kokee, että ryhmän seuraavat tavoitteet ovat toteutuneet?

1. hän on saanut **tukea** kasvattaa lasta, jolla on kiintymyssuhteissaan turvattomuutta ja traumoja (ammattillinen tuki)
2. saanut lisää **ymmärrystä** lastaan kohtaan sekä hänen käyttäytymistään ja tunnetarpeitaan kohtaan (tietoa ja ymmärrystä kiintymyssuhde-teoriasta, lapsen kehityksestä ja trauman vaikutuksista)
3. saanut **keinoja** soveltaa tätä ymmärrystä lasten vanhemmuuteen ja kasvatukseen (kiintymyskeskeinen/terapeuttinen vanhemmuus)
4. saanut lisää taitoja ja itseluottamusta vanhempana ja kasvattajana
5. **vertaistuen** merkitys (Lätti 2018.)

Kiintymyssuhde:

- Miten käsitätte termin kiintymyssuhde?
- Millä tavoin olette pyrkineet vahvistamaan kiintymyssuhdetta?
- Millaisia haasteita olette joutuneet ratkomaan kiintymyssuhteen kannalta?
- Millaisia positiivisia kokemuksia olette saaneet kiintymyssuhteesta?
- Millaista apua olette saaneet ryhmästä kiintymyssuhteeseen?
- Koetteko kiintymyssuhteen muuttuneen ryhmän aikana? Miten?

Mitä muuta haluaisitte meille kertoa?

Liite 2. Suostumuslomake

Suostumus haastatteluun opinnäytetyötä varten

Osallistun vapaaehtoisesti Jenny Pitkäsen ja Katja Kaartisen opinnäytetyön haastatteluun, joka käsittelee sijais- ja adoptiovanhempien sekä heidän lastensa välistä kiintymyssuhdetta ja Pelastakaa lapset ry:n järjestämää ohjauksellista ja vertaistuellista ryhmää kiintymyssuhteen tukemiseksi.

Tiedän, että haastattelut nauhoitetaan ja niistä saatua materiaalia käytetään ainoastaan tässä kyseisessä opinnäytetyössä. Nauhoitukset säilytetään luottamuksellisesti ja ne hävitetään opinnäytetyön valmistuttua. Henkilötietojani ei voida tunnistaa valmiista aineistosta.

Minulla on mahdollisuus keskeyttää osallistumiseni tutkimukseen missä tahansa vaiheessa.

Aika ja paikka

Allekirjoitus

Nimenselvennys

Tätä suostumusasiakirjaa on tehty kaksi (2 kpl), joista toinen annetaan haastateltavalle ja toinen jää opinnäytetyön tekijöille.